

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V
NITRE
FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

1127802

**VYUŽITIE TRADÍCIÍ V ROZVOJI CESTOVÉHO RUCHU
VO VYBRANOM ÚZEMÍ**

2010

Mária Gočalová

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V
NITRE
FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

**VYUŽITIE TRADÍCIÍ V ROZVOJI CESTOVNÉHO RUCHU
VO VYBRANOM ÚZEMÍ**

Bakalárska práca

Študijný program:	Manažment rozvoja vidieckej krajiny a vidieckeho turizmu
Študijný odbor:	3.3.5. Verejná správa a regionálny rozvoj
Školiace pracovisko:	Katedra regionálneho rozvoja
Školiteľ:	Ing. Jana Jarábková, PhD.

2010

Mária Gočalová

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Mária Gočalová vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Využitie tradícií v rozvoji cestovného ruchu vo vybranom území“ vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomá zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 10. mája 2010

Mária Gočalová

Pod'akovanie

Touto cestou si dovoľujem poďakovať všetkým, ktorí mi akýmkoľvek spôsobom pomohli pri spracovaní tejto bakalárskej práce. Moje poďakovanie však patrí najmä Ing. Jane Jarábkovej PhD., za vedenie a cenné pripomienky pri záverečnom spracovaní práce.

Abstrakt

Cieľom bakalárskej práce bolo analyzovať potenciál tradícií a zhodnotenie ich využitie v cestovnom ruchu. Objektom analýzy bolo územie regiónu Orava, ktorý disponuje bohatou tradičnou kultúrou. V teoretickej časti sme sa zaoberali problematikou tradícií všeobecne, vymedzili sme základné definície, typy tradícií a charakterizovali sme aj tradičnú kultúru. V analytickej časti sme zistili, že v regióne sa organizuje množstvo folklórnych podujatí, ktorých cieľom je zachovanie a rozširovanie tradícií. V regióne pôsobí taktiež množstvo folklórnych súborov, hudobníkov a remeselníkov, ktorí sa snažia pokračovať vo výrobe tradičných materiálnych výrobkov. Ďalej sme zistili, že na Orave chýbajú komplexné ponuky zamerané na prezentáciu tradícií, s výnimkou produktu „Syrová cesta“. Preto v závere navrhujeme vytvorenie podobných tematických ciest v regióne – Chlebovú cestu, Bryndzovú cestu a Cestu zlatej priadky, ktoré by mohli prispieť k zvýšeniu návštevnosti a zviditeľneniu regiónu Orava na Slovensku i v zahraničí.

Kľúčové slová: tradícia, tradičná kultúra, región Orava.

Abstract

The aim of this thesis was to analyse potential of traditions and to assess their usage in tourism. Object of analysis was the region Orava, which disposes its rich traditional culture. In the theoretical part, we have devoted to the issue of traditions generally, we have defined the basic definitions, types and we have also described the traditional culture. In the analytical part, we have found out that there are organized amount of folklore events aimed at the presentation and dissemination of traditions and there are also many folk groups, musicians and craftsmen, who are trying to continue to produce traditional physical products. We have also observed that the region Orava has a lack of the comprehensive offer to present traditions, with the exception of „Cheese route“. Therefore in conclusion, we propose the creation of similar thematic journeys in the region – Bread dough, Sheep cheese path and The path of gold thrower, which could contribute to increase attendance and visibility of the region Orava in Slovakia and abroad.

Keywords: tradition, traditional culture, region Orava.

Obsah

Obsah	5
Úvod	7
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	9
1.1 Chápanie pojmu „tradícia“	9
1.2 Tradície ako súčasť kultúrneho potenciálu v cestovnom ruchu.....	11
1.2.1 Tradičná kultúra a jej význam pre rozvoj cestovného ruchu	14
1.3 Kategórie tradícií	16
1.3.1 Kultúrne tradície.....	16
1.3.2 Historické tradície	16
1.3.3 Folklórne tradície	17
1.3.4 Remeselnícke tradície	18
1.3.5 Tradícia baníctva	20
1.3.6 Tradícia vinohradníctva.....	22
1.4 Vybrané produkty na báze tradícií v zahraničí	24
1.4.1 Vínna jeseň v Dolnom Rakúsku.....	24
1.4.2 Využívanie napoleonskej tradície	25
1.4.3 Stellenbosch Wine Festival 2009	25
1.4.4 Cesty duchov	26
2 Cieľ práce	27
3 Metodika práce	28
4 Výsledky práce	30
4.1 Všeobecná charakteristika Oravského regiónu	30
4.1.1 Prírodný a klimatický potenciál Oravského regiónu.....	31
4.1.2 Kultúrno – historický potenciál Oravského regiónu	31
4.1.3 Folklór a kultúra Oravského regiónu	33
4.1.4 Gastronómia Oravského regiónu.....	35
4.2 Organizované podujatia cestovného ruchu na Orave.....	35
4.3 Remeslá na Orave	37
4.4 Tradícia pltníctva na Orave.....	38
4.5 Tradičná oravská architektúra.....	39
4.6 Tematické produkty cestovného ruchu založené na využití tradícií.....	40
Záver	44

Zoznam použitej literatúry	46
Prílohy	52

Úvod

Kultúra je uchovávaná, rozvíjaná a predávaná z generácie na generáciu prostredníctvom tradícií. Tradície prepájajú minulosť s prítomnosťou, ale potenciálne aj prítomnosť a budúcnosť. Možno totiž predpokladať, že tak, ako súčasné tradície sú odrazom činnosti a myslenia predchádzajúcich generácií, prejaví sa rovnako nadväznosť i u generácií budúcich a ich tradícií. Tradície a ich hodnoty majú z hľadiska prínosu pre kultúru neoceniteľný význam. Práve vďaka nim sa naša krajina a jej jednotlivé regióny môžu prezentovať ako originálne etnografické oblasti, ktoré sa odlišujú od kultúry iných národov, a v dôsledku toho sa stávajú súčasťou multikultúrnej spoločnosti. Možno si ani neuvedomujeme, že takmer všetko kultúrne dedičstvo, ktoré môžeme spoznávať dnes, vytvorili naši predkovia. Patríme ku generácií, ktorá má možnosť získať informácie o živote našich predkov len formou ústneho podania. Všetko nám to zanechali ako odkaz, aby sme mohli formovať a obohacovať náš kultúrny a duchovný život. Prostredníctvom tradícií môžeme nahliadnuť do minulosti, a tak si priblížiť ťažký život, ktorí prežili naši predchodcovia.

Tradície sa čoraz častejšie stávajú inšpiráciou a využívajú sa napr. v gastronomickej oblasti, v kultúrnom živote, taktiež sa rozširujú prostredníctvom folklórnych súborov, hudobníkov, remesiel a tradičnej architektúry. Na základe toho sa môžu tradície rozlíšiť na kultúrne, folklórne, remeselnícke, náboženské, historické a iné. Pozitívne je, že tradície sa stále viac a viac dostávajú do povedomia ľudí, že cítia význam a dôležitosť týchto krásnych hodnôt. Dôkazom toho je, že rok, čo rok sa koná viac folklórnych festivalov zameraných na prezentáciu tradícií, animačné aktivity v skanzenoch a v múzeách slovenskej dediny, súťaže spevu, a ľudia svojou účasťou na týchto podujatiach preukazujú záujem o tradičné hodnoty.

Cieľom bakalárskej práce je analyzovať potenciál tradícií vo vybranom regióne a zhodnotiť ich využitie v cestovnom ruchu. Objektom analýzy je územie regiónu Orava, ktorý disponuje obrovským potenciálom pre kultúru a duchovnosť a dodnes sú tu zachované živé prejavy hmotnej a nehmotnej kultúry. V teoretickej časti sa zaoberáme problematikou tradícií všeobecne, vymedzujeme základné pojmy, definície, typy tradícií a charakterizujeme aj tradičnú kultúru. V analytickej časti hodnotíme potenciál územia Oravského regiónu, vzhľadom na možnosti využitia tradícií v rozvoji cestovného ruchu. Ďalej zisťujeme v ktorých oblastiach sa tradície

využívajú najviac, aké podujatia na báze tradícií sa konajú v tomto regióne, a v závere navrhujeme možnosti ďalšieho využitia tradícií na Orave.

Tradície by v nás mali vzbudzovať úctu a hrdosť na náš región a krajinu, a mali by sme zaslúžiť o to, aby tradície neupadli do zabudnutia, ale práve naopak, aby sa šírili aj naďalej, a tak boli prínosom pre ďalšie budúce generácie.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1 Chápanie pojmu „tradícia“

Tradícia je chápaná v etnografii a folkloristike ako kategória, ktorá vyjadruje prenášanie kultúrnych hodnôt koncentrovaných v kolektívnom vedomí z generácie na generáciu. Nezahŕňa všetko, čo predchádzajúce generácie utvorili. Je výberom ideí, kultúrnych zdrojov a pravidiel, ktoré majú povahu kolektívnych noriem a spoločenstvo ich naďalej preberá ako aktuálne. Tradícia je vedomý proces napomáhajúci zabezpečenie existencie určitej spoločnej jednotky, jej poriadku a organizácie. Vzniká ako sociálna forma odovzdávania informácií. V procese tradovania sa nepreberajú kultúrne javy ako celok, ale len tie zložky, ktoré sú v kolektívnom vedomí fixované ako nepremenné.

Konkrétny druh tradície je zhmotnený, realizovaný v premenlivých variantoch, zachováva a tradujú sa však ich nemenné štruktúrne znaky. Preto tradície nepredstavujú objektivizované javy (hoci v nich môže byť tradícia zhmotnená), ale existujú ako kultúrne vzory, normy. Tradície sú sociálne a historicky ohraničené. V rámci etnokultúry sa tradície rozlišujú na skupinové, lokálne, regionálne a etnické. V súčasnosti sa formujú nové tradície. Kategória tradícia sa nestotožňuje s pojmom – kultúrne dedičstvo a rovnako nie je ani synonymom vývoja, je iba jeho súčasťou (Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska II., 1995).

Slovo "tradícia" pochádza z latinského slovesa tradere - odovzdať, predávať, a etymologický zmysel tradície: "vyhlásenie, viera alebo prax prenosu hodnôt (najmä ústne) z generácie na generáciu" (Sedgwick, 2004).

Ottova encyklopédia (2006) uvádza, že slovo tradícia označuje predávanie poznania, schopností, obyčajov či mravov v rámci kultúry alebo skupiny. Všeobecne vnímame slovo v spojení s adjektívom „tradičný“ ako výrazy pre niečo staré, dôveryhodné, niekedy až posvätné. Vo vedeckých kruhoch prebiehajú živé diskusie o tom, čo to je tradícia a čo je tradičné. Jedni tradície uznávajú, druhí odmietajú. Definovať tradíciu nie je vôbec jednoduché - vedci z rôznych oborov (napríklad z archeológie, histórie, alebo kultúrnej a sociálnej antropológie) ju vnímajú veľmi odlišne.

Matejíčková (2006) chápe tradíciu v najširšom slova zmysle ako odovzdávanie a preberanie názorov, spôsobov, cítien a jednaní, viery a mravov, spoločenskej organizácie, a aj vytvorených predmetov, teda civilizácie a ktorýchkoľvek jej prvkov,

z generácie a na generáciu. Tradícia býva preto často krát spojená s tým, čo je u jednotlivca jednak zvyk, jednak dedičnosť, a býva tiež označovaná ako sociálny zvyk alebo sociálna dedičnosť.

Pojem tradícia chápe v dvoch rovinách:

- a) v tradičnej rovine – znamená, že ľudia pokračujú v nejakej činnosti čisto len preto, že je to tradičné - že je to odkaz ich predkov a oni v ňom vedome pokračujú.
- b) v adaptačnej rovine (konštruktivistické poňatie) – chápanie je založené na tom, že ľudia nezachovávajú tradície, ale k určitému správaniu, zhodnému so správaním ich predkov, ich nútia okolnosti (napr. nutnosť prežiť).

Svetomir, (2008) konštatuje, že je potrebné zvážiť, že tradícia je neoddeliteľnou súčasťou systému a emocionálna hodnota nemôže plne fungovať, bez toho, aby sme nepoznali žiadnu z týchto hodnôt. Ak by teda v rámci skupiny, jednotliví členovia boli citovo viazaní na rôzne prvky vyplývajúce z médií, znamenalo by to, že neexistujú spoločné tradície tejto skupiny, len jednotlivé tradície jej jednotlivých členov. A napriek tomu nikto hovorí o tradíciách jednotlivých ľudí, ale o tradíciách týchto alebo iných skupín alebo komunít. Tradícia má sociálny rozmer

Všeobecný encyklopedický slovník S – Ž (2002) popisuje tradíciu na jednej strane ako súhrn myšlienkových, duchovných, umeleckých a praktických vedomostí, zručností a postojov, ktoré sa odovzdávajú z generácie na generáciu; tým sa udržiavajú, prehľbujú a rozmnožujú. Tradícia je teda duchovné či kultúrne dielo, ktoré nemá nijakého autora, a pritom stále žije a pôsobí. Je podstatná zložka náboženstva, kultúry, civilizácie aj výchovy. Na druhej strane vyjadruje tradíciu z pohľadu etnografie ako etnografické zvyky, spoločenské inštitúcie, slovesné a iné folklórne útvary, ktoré pochádzajú z minulosti a v rámci danej skupiny sa odovzdávajú z generácie na generáciu.

Tradícia síce nepatrí k hybným faktorom vývoja, avšak od svojich počiatkov predstavuje základný predpoklad akéhokoľvek kultúrneho progresu a jeho kontinuity. Pokiaľ nástroje a predmety ako kultúrna hodnota nie sú ešte tradície, stávajú sa ňou spôsobmi ich zhotovovania a používania, teda ich funkčné uplatňovanie v živote spoločnosti. Každá materiálna kultúrna hodnota v pozitívnom alebo negatívnom zmysle nadväzuje na tradície. Tradičné komponenty vystupujú výrazne v oblasti duchovnej kultúry (Encyklopédia Slovenska VI...,1982). Spôsob predávania tradícii z generácie na generáciu a tiež ich ideový obsah je súčasťou kultúrneho dedičstva, čím sa uchováva v spoločenských triedach a skupinách po dlhú dobu. Oblasť pôsobenia tradícií je veľmi

široká. Týka sa výroby, vedy, zvlášť významná je v náboženstve (najtradičnejšia forma spoločenského vedomia), v umení, vo filozofii, týka sa celého spôsobu a myslenia ľudí. Rozlišujú sa tradície pokrokové - späté s tvorením a rozvíjaním spoločnosti a jej kultúry, a tradície reakčné - späté s prežívajúcimi pozostatkami minulosti (Malá československá encyklopédia, 1987).

Tradícia sa najzreteľnejšie prejavuje v celospoločensky uznávaných formách správania, v jednotlivých zložkách folklóru (národných povestiach, piesňach, porekadiach, zvykoch, obradoch, slávnostiach, poverách, bájoslovných predstavách a v hmotných umeleckých výtvoroch, ľudských stavbách, rezbárstve, ornamentike a i.). Osobitnú kategóriu v systéme kultúrnych hodnôt tvoria historické tradície, ktoré odzrkadľujú vedomosti, názory a predstavy o základných spoločenských hodnotách i zmysle národných dejín (Malá encyklopédia Slovenska, 1987).

Tradícia je zložkou kultúry. Tradíciou nie sú samotné materiálne produkty, ako výsledok aktivity človeka, ale spôsoby a postupy uplatnené v procese realizácie. Ide o tie zložky vedomostí, ktoré si určitá generácia osvojila od svojich predchodcov, a to v bezprostrednom osobnom kontakte, prostredníctvom hovoreného slova a názorného predvedenia činností. Miera osvojenia musí dosiahnuť takú úroveň, aby sa nadobudnuté poznatky stali súčasťou vedomia celého kolektívu. Tradícia bola od svojho vzniku zjednocujúcim činiteľom, ideologickým a metodickým tmelom skupiny, duchovným mechanizmom, ktorého všetky súčasti museli byť vzájomne zosúladené, aby mohol pôsobiť ako celok (Malá, 1982). Rôzne typy tradícií (rodinné, folklórne, národné) sú odovzdávané z generácie na generáciu, a prítomnosť tradícií v rôznych kultúrach, zabezpečuje ich nadväznosť. Každý vytvára niekoľko svojich vlastných tradícií, z ktorých niektoré sú spoločné pre celú spoločnosť. Niektoré tradície prešli transformáciou v priebehu niekoľkých rokov (Niemiec, 2002).

1.2 Tradície ako súčasť kultúrneho potenciálu v cestovnom ruchu

Kultúra vyjadruje súhrn duchovných a umeleckých prejavov existencie daného spoločenstva alebo národa. Tvorja ju hmotné a nehmotné prvky. Nehmotné prvky (nemateriálnu zložku) kultúry, formovanú v dejinnom procese predstavujú tradície, zvyky, obrady, tance a piesne, miestna gastronómia, vrátane stravovacích zvyklostí, jazykov, dialektov a všetko, čo môže charakterizovať istý stupeň civilizácie. Oriška (2001) uvádza, že prejavom materiálnej kultúry je v skutočnosti každý objekt, ale len

tak sa zachováva v čase, ktorý má vysokú umeleckú hodnotu alebo plnil významnú úlohu v minulosti. Objekty materiálnej kultúry tak tvoria historické pamiatky, skanzeny, miesta náboženských obradov, muzeálne exponáty, ako aj umelecké diela z literatúry, hudby, vizuálneho umenia alebo divadla. Park (2009) tvrdí, že nehmotné kultúrne dedičstvo sa prejavuje v rôznych symbolických významoch a v duchovnom stelesnení, často je založené na nemateriálnych pozostatkoch minulosti. Z toho možno tvrdiť, že cestovný ruch je neoddeliteľne spätý s využívaním materiálnych (hmotných) a sociálno-psychologických (nehmotných) zvyškov národnej minulosti.

Cestovný ruch je hlavnou ekonomickou silou a kľúčovou hnacou silou pre rozvoj. V posledných rokoch sa miera rozvoja cestovného ruchu výrazne zvýšila. Zachovanie kultúrneho dedičstva je významným katalyzátorom spoločenskej zmeny, zmeny životného prostredia a politických zmien (Willms, 2009). Kultúra vo všetkých jej formách, či už ide o tradície, umenie, folklór, architektúru je využívaná na zvýšenie atraktivity jednotlivých regiónov a cieľových miest cestovného ruchu. Jednotlivé destinácie sa snažia zvýšiť svoju relatívnu výhodu na trhu cestovného ruchu vytváraním kultúrnych a folklórnych podujatí, a tým rozvíjať svoju nehmotnú kultúru. Partnerstvo kultúry a cestovného ruchu je recipročne výhodné, keďže ich vzájomné fungovanie dokáže posilniť konkurencieschopnosť jednotlivých regiónov a krajín.

Kultúra a špecifické tradície na svetovom trhu cestovného ruchu vytvárajú priestor pre autenticitu a jedinečnosť jednotlivých destinácií, pretože väčšina miest sa pre účastníkov cestovného ruchu spája s určitými historickými udalosťami, známymi miestami, osobnosťami a pod. Pri priaznivom vzťahu kultúra a cestovný ruch môže byť dané spojenie vysoko výkonným hnacím mechanizmom ekonomiky. Pre účasť na cestovnom ruchu je kľúčovým prvkom aj motivácia. Nemalý podiel motivácie na účasti v cestovnom ruchu pre účastníkov majú aj kultúrne podujatia. Kultúrne podujatia sú takmer vždy spojené s hudbou, či už je hudba primárnym tematickým zameraním podujatia alebo je hudba len sprievodnou aktivitou. Ich prvoradým cieľom je atraktívna prezentácia hudobnej kultúry so zámerom získania pozornosti ľudí (Mudrák, 2009).

Kultúrny potenciál tvorí predovšetkým kultúrne dedičstvo, chránené ako pamiatkový fond a zbierkový fond múzeí a galérií, ako i rôzne kultúrne zariadenia a podujatia živej kultúry, vrátane prejavov tradičnej ľudovej kultúry. Cieľom ochrany kultúrneho dedičstva je zachovať zdedené kultúrne hodnoty pre ďalšie generácie v autentickej podobe, zabrániť vývoju, ktorý by nepriaznivo postihol, a adekvátne ich využiť s prihliadnutím na potreby súčasnej spoločnosti. K základným predpokladom

využitia kultúrneho potenciálu na rozvoj turizmu patrí udržiavanie objektov a predmetov kultúrneho dedičstva v dobrom stave, ich odborná prezentácia a sprístupnenie čo najširšej verejnosti.

Dôležitým predpokladom potenciálu tradícií jednotlivých regiónov je vytvorenie vhodných produktov cestovného ruchu, či už ide o tematicky orientované cesty, alebo ide o spojenie poznávania iných zaujímavostí regiónu s poznávaním tradičnej regionálnej kultúry – kultúrnych pamiatok, múzeí, folklórnych festivalov a iných podujatí ľudovej kultúry – spolu s ponukou tradičných produktov ľudovej remeselnej a umeleckej výroby i gastronomických špecialít regiónu. V praxi sa úspešne uplatňujú tradičné produkty vyrobené na báze miestnych surovín, čo možno využiť na oživenie a rozvoj tradičných remesiel, ovocinárstva, vinohradníctva a pod. Sídla so zachovanou ľudovou architektúrou majú predpoklady aj na rozvíjanie agroturistiky formou ubytovania turistov na roľníckom dvore. Ponuku možno tiež orientovať na výučbu tradičných ľudových remesiel.

V kultúrnom dedičstve, vrátane tradičnej kultúry, sa výrazne prejavuje osobitosť krajiny, ktorá môže podstatne zvýšiť príťažlivosť Slovenska pre domácich i zahraničných turistov. Kultúrny cestovný ruch ako jeden z hlavných nositeľov kultúrnych výmen prispieva k začleneniu na hospodársky i kultúrny rozvoj regiónov. Aby rozvojom cestovného ruchu nedošlo k negatívnym účinkom, je dôležité uplatňovať základné princípy trvalo udržateľného rozvoja – skúmať, chrániť a tvorivo využívať prírodný a kultúrny potenciál regiónov ako zdroj ekonomických príjmov a základ lokálnej identity, a tiež ako imidž pre marketing lokalít, založený na ochrane a rozvíjaní miestnych tradičných hodnôt (Medvecká, 2006). Zelenka a Pásková [s.a.] uvádzajú, že z rozvoja cestovného ruchu a jeho využívania pre kultúrne dedičstvo môžu plynúť nasledovné negatívne efekty, ako napríklad: zmena miestnej kultúry, umenia a tradícií na umelé; zmena prírodného prostredia na prostredie so súvisiacim narušením okolitých ekosystémov pri výstavbe diaľnic a ciest, hotelov, rekreačných komplexov atď. Môže dôjsť k narušeniu vzhľadu krajiny a tradičných miestnych architektonických štýlov. Ďalší z negatívnych vplyvov je, že zisky z cestovného ruchu sa neuplatňujú v dostatočnej miere v cieľovej destinácii – profit sprostredkovateľských subjektov, dovoz tovaru, materiálu a potravín, zahraničné vlastníctvo hotelov, a pod. Môže dôjsť taktiež k strate kvality života miestnych obyvateľov - výsledkom je znečisťovanie životného prostredia, kriminalita, lokálne zvyšovanie cien, preplnené dopravné cesty, preferencia turistov pred miestnymi obyvateľmi v službách, strata súkromia, a ďalšie.

1.2.1 Tradičná kultúra a jej význam pre rozvoj cestovného ruchu

Tradičná kultúra má významnú konkurenčnú prednosť v ponuke kultúrneho dedičstva, ktorého je súčasťou. Je základom rozvoja a súčasťou moderného života a národného povedomia. Tradičná kultúra je v každom štáte jedinečná a originálna, hoci často možno hovoriť o určitej podobnosti. Tradičné kultúrne statky sú tradičné remeslá a remeselné techniky, obyčaje, folklór a gastronómia v krajinnom prostredí človeka (Gúčik, 2006). Tradičná ľudová kultúra na Slovensku predstavuje živé a hodnotné kultúrne dedičstvo. Utvorili ho generácie príslušníkov slovenského národa, národnostných menšín a etnických skupín, žijúcich na našom území. K multikultúrnej pestrosti prispeli aj regionálne rozdiely, ktoré sa utvárali v rôznych prírodných podmienkach, v odlišnom pracovnom zameraní a náboženskom vyznaní obyvateľov našej krajiny. Takáto kultúrna rozmanitosť je hodnotou, ktorú treba uchovať pre nasledujúce generácie.

Tradičná ľudová kultúra má spoločenský, kultúrny a politický význam, úlohu v histórii každého národa a miesto v súčasnej kultúre. Uchováva v dvoch prostrediach - v primárnom, prirodzenom vidieckom i mestskom prostredí a v sekundárnom, kde mnohí amatérski umelci, dobrovoľníci a inštitúcie tradičné javy a prejavy predstavujú, interpretujú, imitujú či revitalizujú, pričom hlavným cieľom je poukázať na ich estetickú a vzdelávaciu funkciu. Kľúčovými faktormi uchovávania sú úcta k rodinným tradíciám či tradíciám rodiska, vzťah k národným tradíciám a identite, vôľa aktívnych jednotlivcov, inštitucionálna starostlivosť a dôkladná dokumentácia týchto javov. V súčasnosti nie sú k dispozícii systematické, vecné ani štatistické údaje o existujúcich, zaniknutých a revitalizovaných javoch a prejavoch tradičnej ľudovej kultúry.

Na vývin tradičnej ľudovej kultúry v pôvodnom prostredí výrazne vplývajú folklórne skupiny a súbory. Sú sekundárnymi nositeľmi folklórnych tradícií a zároveň ich šíriteľmi v scénicky upravených, štylizovaných podobách. Ich aktívne pôsobenie v priestore obce či regiónu priamo vplýva na využívanie, ale aj prispôsobovanie prvkov tradičnej kultúry najmä pri sviatočných rodinných a spoločenských príležitostiach. Činnosť folklórnych kolektívov a niekoľkých profesionálnych umeleckých telies tvorí významnú súčasť kultúrnych aktivít na Slovensku. V predchádzajúcich desaťročiach sa tieto telesá rozhodujúcou mierou pričínili o uchovanie záujmu o tradičnú ľudovú kultúru. Dôležitou zložkou ich činnosti je organizovanie súťaží a prehliadok. V poslednom desaťročí významne stúpol záujem o tradičné remeslá. Dôležitú úlohu pri

tom zohrávajú dielne ľudových remesiel, ktoré pôsobia pri regionálnych osvetových strediskách a múzeách (Uznesenie vlády SR č. 666, 2007).

Globalizácia ako významný fenomén súčasnosti nás núti rešpektovať aj iné kultúry ako len vlastnú a dáva nám možnosť vo sfére kultúry lepšie vnímať, identifikovať, chápať a využívať tradičné regionálne hodnoty spoločnosti. Na druhej strane môže (no nemusí) predstavovať stratu tradičných kultúrnych hodnôt. Globalizácia vytvára z kultúry komoditu a exportný artikel a práve vďaka nej často dochádza k revitalizácii miestnych, regionálnych a národných identít. Na príklade cestovného ruchu je možné najlepšie sledovať vzťah globalizácie, kultúry a identity. Kultúra a kultúrne dedičstvo je v súčasnosti mimoriadne dôležitým a žiadaným turistickým artiklom.

Cestovný ruch sa vďaka zvýšenému záujmu o aktívne poznávanie kultúrno – historických regiónov stal najväčším a najvýnosnejším odvetvím svetového priemyslu. Kultúra v sebe nezahŕňa len materiálne a duchovné pamiatky, v širšom zmysle je to každodenný spôsob života ľudí v konkrétnom prostredí. Turisti na celom svete vyhládávajú kultúrnu rôznorodosť, objavujú miestne kultúry a významným cieľom cestovného ruchu sa stáva tradičná ľudová kultúra. Na Slovensku sa v priebehu historického vývoja na základe geografických hraníc, ekonomických, spoločenských a kultúrnych podmienok sformovali kultúrne regióny ako oblasti s výskytom javu alebo súboru javov v charakteristickej skladbe.

Na pomenovanie regiónu ľudovej kultúry sa zaužíval odborný termín - etnografická oblasť, ktorá je výsledkom regionálnych a historických odlišností vo vývoji kultúry. Odlišnosti záviseli od osídlenia, ekologického a hospodársko - spoločenského prostredia s ich premenami, od politických a administratívno - právnych a ďalších okolností. Medzi najdôležitejšie atribúty ľudovej kultúry slúžiace potrebám cestovného ruchu na Slovensku možno zaradiť krajinu, životné a obytné prostredie človeka, tradičné remeslá a výrobné techniky, folklór, výročné a rodinné zvykoslovie, tradičnú kuchyňu a iné.

Vidiecky produkt, to nie je len pobyt vo vidieckom prostredí. Mali by to byť akési cesty za ľudovou kultúrou, jej poznávaním, nielen pozorovanie prežívajúcich foriem tradičnej kultúry, ale predovšetkým živé ukážky súčasných podôb ľudovej kultúry, uchovávaných generáciami (Zuskinová, 2006).

1.3 Kategórie tradícií

V odbornej literatúre sa rozlišujú nasledovné kategórie tradícií:

- a) kultúrne
- b) historické (zbojnícke, jánošíkovské)
- c) folklórne
- d) remeselnícke – výrobné (napr. rezbárstvo, hrnčiarstvo,...)
- e) náboženské – religiózne
- f) stavebníctvo (ľudová architektúra)
- g) špecifické (banícke, vinohradnícke tradície)

1.3.1 Kultúrne tradície

Ku kultúrnym tradíciám patria zvyky a obrady spojené s biologickými a sociobiologickými premenami v živote človeka a spoločnosti (narodenie, sobáš, pohreb, ľudové zvyky, slávnosti a iné), etické a morálne pravidlá obsiahnuté vo zvykových právnych normách, v jednotlivých zložkách folklóru, v prísloviach, porekadlách, ľudových hrách, ľudovom liečení, ľudových muzikách, ľudových stavbách, ľudovom umení, ľudovom tanci a podobne (Encyklopédia Slovenska VI. zväzok, 1982).

1.3.2 Historické tradície

V systéme tradičných kultúrnych hodnôt predstavujú osobitnú kategóriu. Odzrkadľujú historicky utvorené a v spoločenskom vedomí zafixované poznatky, názory alebo predstavy o základných hodnotách a zmysle národných dejín.

Historické tradície zasahujú priamo do súčasnosti, pretože prispievajú k vytváraniu politickej i kultúrnej kontinuity národa s jeho dávnou minulosťou (Horváth, 1986). Orientujú sa prevažne iba na jednotlivé významné dejinné epochy, sociálne a národné hnutia, národnooslobodzovacie a triedne boje, prípadne aj iné významné udalosti a fakty, ktoré sa súčasne stávajú substrátom a východiskom pre tvorbu pokrokového odkazu dejín. V týchto tradíciách je podstatný ich ideový obsah. Spoločenstvo sa k nemu hlási tým, že sa cíti a pokladá za jeho dedičov. Svojím myšlienkovým odkazom a emocionálnou väzbou historické tradície pôsobia ako formotvorný etický a morálny činiteľ, integrujúci etnické, sociálne a širšie pospolitosti

(Encyklopédia Slovenska VI. zväzok, 1982). Historické tradície pomáhajú zhodnocovať odkaz slovenskej minulosti pre súčasné generácie. Z hľadiska vývoja sú tieto tradície aj integrujúcou, dynamickou zložkou kultúry.

Jednou z najtypickejších ľudových revolučných tradícií je **jánošíkovská tradícia**, ktorá sa od polovice 18. storočia sformovala okolo postavy zbojníckeho kapitána Juraja Jánošíka a jeho družiny. Nadviazala na staršie tradície, ktoré si o zbojníkoch v karpatskej oblasti vytvoril poddaný ľud. Význam, folklórne prejavy, podujatia i uplatnenie jánošíkovskej tradície sú na Slovensku veľmi známe (Horváth, 1986).

Národy zvyknú mávať svoju jedinečnú ľudovú tradíciu, ktorá býva spájaná s konkrétnou historickou osobnosťou. Na Slovensku máme práve tohto legendárneho „zbojníckeho kapitána“, hajtmána „hôrnych chlapcov“ Juraja Jánošíka. Túto osobnosť si privlastnili Slováci doma i vo svete, pretože jánošíkovský fenomén vždy predstavoval v našich končinách stelesnenie odvahy, statočnosti, nepoddajnosti a túžby po ľudskej spravodlivosti. V historicky pohnutých časoch vždy dokázal pozdvihnúť národné sebavedomie do boja za naplnenie spomínaných ideálov. Slovenské dejiny posledných dvoch storočí na to ponúkajú viacero konkrétnych dôkazov.

Jánošíkovská tradícia, neodmysliteľne spojená s osobnosťou Juraja Jánošíka a obcou Terchová, nezastupiteľným spôsobom prispela a prispieva k prehĺbovaniu národného povedomia a vlastenectva. Vždy, keď bolo Slovensko a slovenský národ v existenčnom ohrození, jánošíkovská tradícia inšpirovala a mobilizovala odpor proti neslobode, sociálnej nespravodlivosti, zrade, utrpeniu a poníženiu. Okrem toho sa Juraj Jánošík a jánošíkovská tradícia nezmazateľne zapísali do dejín slovenskej kultúry a umenia. Táto tematika tvorí už takmer 200 rokov jednu z najväčších a najvýznamnejších súčastí našej ľudovej kultúry, literárnej a dramatickej spisby, výtvarného umenia, kinematografie. Tým všetkým jánošíkovská tradícia – a jej stelesnenie v osobe národného hrdinu Juraja Jánošíka – prispela a prispieva k jedinečnému obohacovaniu nášho národného kultúrneho dedičstva (Cabada, 2008).

1.3.3 Folklórne tradície

Slovenský folklór je časť tradičnej slovenskej ľudovej kultúry zahŕňajúca slovesnú, hudobnú a dramatickú ľudovú tvorbu Slovákov je významnou zložkou slovenskej kultúry. Folklór patrí na Slovensku medzi najväčšiu pýchu krajiny. Každá oblasť, mesto, dedina, obec má svoj vlastný charakter a svoj vlastný folklór – tradície,

kroje, hudbu, piesne, architektúru, zvyky, tance a nárečie. Na prezentáciu folklórnych zvykov jednotlivých regiónov sú na viacerých miestach Slovenska usporadúvané folklórne festivaly. Každý festival má svoju vlastnú, typickú atmosféru a čaro. Slovenský národ svoj folklór dôsledne udržiava, piesne, hudba a tanec sa prenášajú z generácie na generáciu. Na Slovensku pôsobia mnohé folklórne súbory. Najznámejšie folklórne súbory na Slovensku sú SLUK v Bratislave, Šarišan v Prešove a Lúčnica v Bratislave. Najvýznamnejšími oblasťami slovenského folklóru sú severné regióny Slovenska, Orava, Liptov a východ Slovenska v okolí Zemplína. V minulosti mala každá oblasť na Slovensku svoj typický kroj, nárečie aj ľudové zvyky.

Folklórne tradície sa udržiavajú najmä prostredníctvom pravidelných organizovaných podujatí, animačnými aktivitami v skanzenoch, múzeách slovenskej dediny a pod. Folklórne slávnosti pod *Polanou* sú známe aj v zahraničí, je to medzinárodný festival ľudovej hudby, tanca a spevu spojený s prehliadkou folklórnych súborov a určený aj pre zahraničných Slovákov. Uskutočňuje sa v amfiteátri v *Detve*. Folklórny festival je spojený s jarmokom, kde sa predávajú tradičné výrobky slovenských remeselníkov. Múzeum slovenskej dediny v Martine organizuje *Dožinky*, ktoré predstavujú oslavu zberu úrody, ukážku jej tradičného zberu a ručného spracovania. Celonárodné slovenské kultúrne podujatie sa koná vo *Východnej* počas letných mesiacov. Je to folklórny festival s medzinárodnou účasťou, na ktorom je predstavená tradičná ľudová kultúra, remeslá, spev, tanec, zvyky a obyčaje. Festival vo *Východnej* patrí medzi najvýznamnejšie na Slovensku (Slovenské tradície a folklór, 2009).

1.3.4 Tradičné slovenské remeslá

Ľudovú výrobu v súčasnosti prezentujú najčastejšie predmety, s ktorými sa stretávame v múzeách, na rôznych výstavách, v predajniach s ponukou tradičnej umeleckej výroby, ba niekedy aj na trhoch a jarmokoch. Sú to však len zvyšky toho, čo po dlhé stáročia zabezpečovalo väčšinu životných potrieb človeka a čo popri poľnohospodárstve tvorilo súčasť každodennej práce mnohých obyvateľov Slovenska.

Slovensko vďaka dostatku rúd, kameňa, hliny, dreva a iných podobných surovín patrilo medzi oblasti s mimoriadne priaznivými podmienkami pre zhotovovanie predmetov, ktorých výrobu by bolo možné označiť za remeslo, alebo ktorá sa na remeslo postupne vyvinula. Aj tie najrozvinutejšie odvetvia slovenskej ľudovej

výroby charakterizuje veľmi úzka, ba možno povedať nerozlučná spätosť s poľnohospodárstvom. V lete sa zo slovenského hrnčiara, tkáča alebo šindliara stával roľník, v zime zase z roľníka remeselník.

Na Slovensku už v predhistorických dobách existovali viaceré remeslá, napr. hrnčiarstvo, kováčstvo, šperkárstvo, spracovanie kostí, dreva. V stredoveku sa remeslom zaoberali obyvatelia na dedinách, v podhradiach a na dvoroch feudálov, prevažne v systéme tzv. služobníckych osád, ktoré boli zamerané na jeden druh výrobnej činnosti. Od začiatku 13. storočia nastali významné zmeny v organizácii i náplni remesiel. Na Slovensku súviseli s príchodom kolonistov zo západnej Európy, ktorí ovplyvnili remeselnú výrobu domáceho etnika. Remeslo sa vo svojej podstatnej produkcii definitívne oddelilo od poľnohospodárstva.

Od polovice 13. storočia sa remeselná výroba skoncentrovala do niekoľkých významných slovenských miest - Bratislavy, Košíc, Bardejova, Prešova, Kežmarku, Levoče, Trnavy, Kremnice, Banskej Bystrice, Banskej Štiavnice.

Od polovice 16. storočia začalo remeslo prenikať aj do menej privilegovaných miest alebo poddanských mestečiek. K tradičným remeselníkom na Slovensku patrili a ešte aj patria drevorezbári, keramikári, drotári, tkáči, kováči, hrnčiari, výrobcovia fujár (typický folklórny hudobný nástroj vysoký ako ľudská postava vyrobený z dreva), korbáčov, prútených výrobkov, čipiek, výšiviek, šperkov, kožených výrobkov a výrobkov zo šúpolia. (Remeslá a domáca výroba, (ca 2010).

Vybrané podujatia na Slovensku zamerané na prezentáciu a zachovanie tradičných remesiel:

- ***Gemerský remeselnícky jarmok*** je najvýznamnejším podujatím s účasťou vyše 100 remeselníkov a starožitníkov. Jeho súčasťou je aj gastronomická prezentácia a súťaž vo varení.
- ***Oživené remeslá v Krásnohorskej Dlhej Lúke*** - ukážky tradičných remesiel ako košíkárstvo, tkanie na krosnách, ako aj pečenie chleba.
- ***Jarmok ľudových remesiel*** sa konáva každoročne v Nitre a iných slovenských mestách. Prírodné múzeá – skanzeny ponúkajú možnosť vidieť, ako vyzerala tradičná slovenská dedina v minulosti. Sú sústredené na severnom Slovensku, ktoré je kolískou tradícií a folklóru. Mnohé zvyky sú

tu zachované dodnes. Medzi tradičné slovenské dedinky patria najmä horské osady a dedinky na Liptove, Orave a okolí.

- **Dni majstrov na Hrade:** festival tradičných remesiel a ľudového umenia, ktorý sa koná každoročne na hradnom vrchu Bratislavského hradu. Súčasťou podujatia je predvádzanie tradičných výrobných postupov za účasti remeselníkov a ľudových umelcov z celého Slovenska, živé múzeum tradičných roľníckych prác, programy pre deti i ľudová hudba.
- **Dni tradičných remesiel v Želovciach** - návštevníci sa tu stretávajú s mnohými tradičným remeslami - hrnčiarstvom, tkáčstvom, rezbárstvom, košíkárstvom, ale aj s maľovaním kraslíc a perníkárstvom. Okrem prezentácie remesiel návštevníci Želoviec a ich hostia mohli ochutnať aj tradičné jedlá podľa receptov želovskej kuchyne a zabíjačkové špeciality.

1.3.5 Tradícia baníctva

Územie Slovenska bolo od pradávna osídľované. Na miestach nálezísk nerastných surovín, kde boli dobré podmienky na ťažbu, s dostatkom dreva a vody pre banskú činnosť, vznikali banské osady. Z malých osád postupne vyrástli menšie či väčšie mestá. Čulý banský a obchodný život v týchto mestách prekvital hlavne počas stredoveku. Z Nemecka prichádzali noví kolonisti – banskí odborníci, ktorí prinášali so sebou i nové ťažobné postupy (hlbinnú ťažbu), technológie a spôsoby spracovania kovov. Rozvíjal sa obchod – zlato, striebro i meď sa vyvážali do rôznych krajín; rozvoj zaznamenali remeslá súvisiace hlavne s baníctvom a spracovaním kovov, ako boli baníctvo, banské tesárstvo, hutníctvo a odlievačstvo, zlatníctvo. Podľa kroník boli drahé kovy zo slovenského územia (najväčšieho náleziska v Európe) veľmi kvalitné a v zahraničí žiadané. Staré banské mestá, ako Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Kremnica sa ako „nemí“ svedkovia minulosti prihovárajú aj súčasníkom. Hoci v nich už kovy dávno neťažia, historické udalosti vpísané do úzkych uličiek, reliéfov domov, a aj architektúra meštianskych domov premenená na príjemné kaviarničky, pozývajú návštevníkov ochutnať atmosféru starobylého mesta. Historické a kultúrne tradície banských miest by mali zostať zachované i pre ďalšie generácie. Mesto *Banská Štiavnica* je zaradené do zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Nepochybne sa tu náchádza najviac zachovaných banských pamiatok. Predovšetkým sú to tajchy – umelé jazerá, v ktorých sa zhromažďovala voda na pohon banských zariadení. V 16. až 19.

storočí, kedy vznikali ich bolo 60, dodnes sa zachovalo 23. Mnohé tajchy (napríklad Počúvadlo) sa dnes využívajú na cestovný ruch. V Banskej Štiavnici dodnes nájdete štôľne – v jednej z nich (Ondrej), siahajúcej do hĺbky 433 metrov, ponúka Banské múzeum aj prehliadky. Štôľňa Bartolomej predstavuje banský skanzen. Náučným chodníkom sa dostanete k ťažobným ložiskám na Glanzenbergu a k žile Terézia. A štôľňa Bieber bola na striebro najbohatšia na svete, preto ju pomenovali Matkou všetkých baní (Greš, 2006).

Kremnica - historické banské mesto, v ktorom dolovali zlato už v 11. stor., leží uprostred Kremnických vrchov. V roku 1329 tu začali raziť prvé strieborné mince, neskôr k nim pribudli zlaté floreny. Kremnické dukáty patrili medzi najznámejšie a najvyhládávanejšie európske platidlá tej doby. Sídli tu aj jediná mincovňa na Slovensku, pracujúca dodnes, a je pokladaná za najstarší fungujúci podnik Slovenska. Blízko nej môžeme nájsť Múzeum mincí a medailí.

Najznámejšie banícke podujatia na Slovensku:

- ***Dni nemeckej kultúry – oživenie baníckych tradícií*** (Smoleník): cieľom a zámerom podujatia je obnovenie a udržanie starých baníckych tradícií našich predkov, ale aj ich prehĺbenie, ktoré je zmyslom tohto kultúrneho podujatia. Prostredníctvom prezentácie starých baníckych zvyklostí a tradícií sa dostane staré banícke remeslo – hlavné zamestnanie našich predkov, do povedomia širokej verejnosti, pretože likvidáciou banských zariadení sa toto remeslo stáva minulosťou a pre mladú generáciu neznámou. Staré banícke tradície sa zachovávajú v našom regióne pri cirkevných a obecných slávnostiach (Karpatskonemecký spolok na Slovensku, 2008).
- ***Mestské banícke dni:*** tradícia ťažby hnedého uhlia na území Slovenskej republiky je bezprostredne spojená s objavením hnedouhoľného ložiska v lokalite Handlovej. S cieľom uctiť si generácie ľudí, ktorí zakladali tradíciu baníckej činnosti a pokračovali v nej v meste Handlová takmer 100 rokov, sa uskutočňujú tieto spoločné oslavy.
- ***Salamandrové dni:*** Stretnutie baníkov, geológov a hutníkov z celého Slovenska spojené s bohatým kultúrnym programom a množstvom zaujímavých akcií, vychádzajúcich z tradícií baníctva v Banskej Štiavnici. Najväčšou atrakciou je jedinečný pochod obyvateľov hore mesto

s množstvom dobových kostýmov, s maškarami, veselými postavami a karikatúrami Štiavničanov.

1.3.6 Tradícia vinohradníctva

Vinica a víno sú biblické symboly kresťanstva. Víno sa oddávna považuje za kráľovský nápoj. Víno nie je len ozdobou stola, vinohrad je perlou našej kultúrnej krajiny. Kultúra vinohradov, ale aj kultúra vína sa preniesla do slovesného, hudobného a výtvarného umenia, odievania i architektúry (Supuka, 2009).

Pestovanie viniča možno považovať za tradíciu, ktorá sa neodmysliteľne spája s územím Slovenska. Prenáša sa ako dedičstvo po otcoch, a súčasne je základom budúcej novej kvality. Je vyjadrením atmosféry a koloritu určitého miesta a významným nositeľom ľudskej identity a histórie. Vinohradníctvo je spojené s tradičnou ľudovou kultúrou – krojmi, piesňami a tancami, vinobraniami, súťažami v kvalite vín a pod. Predstavuje vynikajúci plod ľudskej práce a snaženia (Ivanička, 1999). Vinohradnícke oblasti sa okrem produkcie vína postupne stávajú aj strediskami cestovného ruchu, čím vznikajú nové podnikateľské aktivity na báze vínnej turistiky. Vinohrady s príslušnými prírodnými zákutiami sa stávajú oázami pokoja a miestami nových foriem aktívneho odpočinku. Treba zachovať aj pre ďalšie generácie tradičný ráz krajiny s vinohradmi, lúkami, sadmi a remízkami na hranici s lesom (Supuka, Verešová, 2009).

Na území dnešného Slovenska vyše štyri storočia pred Kristom vyrábali víno starí Kelti a po nich Rimania. Odvtedy vznikali nové a nové tradičné prvky, viažuce sa k vinohradu a spracovávaniu vína, ktoré si ľudia vytvárali a uchovávali dlhé generácie. Vinohradníctvo a vinárstvo má na Slovensku dlhoročnú tradíciu. Najmä rozvoj kresťanstva v období Veľkomoravskej ríše i po nej významne prispel pri formovaní vinohradníctva a vinárstva. Víno sa používalo pri bohoslužbách ako „najušľachtilejší“ nápoj. Aby ho bol v priebehu celého roka dostatok, kláštory a farské hospodárstva začali vysádzať vinič a budovať pivnice na uskladnenie vínného moku. *Bibliotheca subterranea*, podzemná „knížnica“ s vínom „zrejmým“ v dubových a agátových sudoch, sa stáva studnicou bohatej inšpirácie učencov i šľachty po celé tisícročie. Najstaršie vínné pivnice pochádzajú z 13. storočia, keď tatárske vojská napádali obyvateľstvo a pustošili vinohrady.

Vinohradnícky nôž, stravec hrozna, kopáč alebo motyka sú častým motívom obecných pečatí a mestských erbov. O technológii výroby vína v stredoveku existujú presnejšie informácie. Podľa Mateja Bela prebiehal kvasný proces muštu prirodzene. Čerstvo vylisované mušty začali kvasiť v drevených sudoch na štvrtý až piaty deň a proces kvasenia po mesiaci prestal. Zvýšené teploty na jar opäť rozbúrili pokojnú hladinu vína a odštartovali pomalé, niekoľko mesiacov trvajúce jarné dokvášanie. Už vtedy vinári vedeli, že trvanlivosť vyzretého vína podporuje dobrá pivnica a čisté, starostlivo udržiavané sudy (Hronský, 2001).

Najznámejšou vinárskou oblasťou na Slovensku je **Malokarpatská vínná cesta** - Hlavným impulzom myšlienky vybudovať vínnu cestu sa stala potreba upozorniť na malokarpatský región a predstaviť ho slovenským i zahraničným návštevníkom. Tradícia vinohradníctva a vinárstva, dávna história bohato zastúpená starobylými pamiatkami, zachovaný folklór a rázovitosť vinohradníckych domov, gurmánske špeciality, zaujímavá fauna a flóra spojená s možnosťou oddychu v atraktívnom prírodnom prostredí sú prítiažlivým artiklom pre širokú vrstvu záujemcov o rôznorodé pobavenie i poučenie (Kollár, Lacika, Píchová, 2004). Z hľadiska atraktivity pre cestovný ruch, najznámejšou vinohradníckou tradíciou priťahujúcou každoročne do regiónu početné turistické skupiny a zájazdy je *malokarpatské vinobranie*. Toto podujatie známe alegorickým sprievodom, kde je centrom pozornosti alegorický voz ozdobený stuhami a listami viniča, ťahaný štvorkou krásnych koní na čele sprievodu. Okolo voza kráčajú v krojoch zástupcovia všetkých skupín, čo sa podieľali na tvorbe sladkého vínneho moku. Na druhom voze sa znázorňuje prešovanie hrozna a švárne dievčatá dávajú host'om ochutnať hrozno a mušt. A na treťom voze - lajtre – sa vezie sud starého vína. V minulosti na tomto treťom voze pod baldachýnom trónila kráľovná slávnosti. Okolo poskakovali šašovia a zabávali obecnstvo. Všetko skončilo v hostincoch pri víne a tanci. Vinobranie je zo všetkých vinárskych slávností najbúrlivejšie, najveselšie a má najbližšie k ľudovej slávnosti. Nie je to však aktivita typická pre rozvoj vidieckej turistiky, má ale signálny význam pre upútanie pozornosti k regiónu (Vinohradnícke tradície ako..., 2010).

Najkratšou vínnou cestou na Slovensku je **Tokajská vínná cesta**. Podnetom pre jej vznik bola potreba poznávania histórie i súčasnosti tejto oblasti, jej prírodných krás, zaujímavostí, tradícií a zvykov, ale aj pestovania viniča, technológie jeho spracovania, či výroby tokajských vín. Tradície vinohradníctva sú zachovávané v spomienkach starších obyvateľov, trdajú sa ústnym podaním a oživujú formami

záujmovo-umeleckej činnosti kolektívov a jednotlivcov. Madoš (2005) uvádza, pre oblasť Tokaja sú charakteristické osobité ľudové, folklórne a náboženské zvyky a obyčaje, z ktorých sa vyformovali tradície. Tokajská vínná cesta vznikla na podporu rozvoja turizmu, kultúry, ale i kultúrno-spoločenského života v Tokajskej vinohradníckej oblasti. Raritou vínnej cesty sú *tokajské pivnice*, ktoré pochádzajú z obdobia tureckých vojen a do určitej miery sa budovali ako úkryty pred lúpežnými vojskami. Niektoré pivnice sú vytesané do hĺbky 8 až 16 metrov do sopečných hornín.

1.4 Vybrané produkty na báze tradícií v zahraničí

1.4.1 Vínná jeseň v Dolnom Rakúsku

Vinárska oblasť za južnými hranicami je poprepletaná *vínnou cestou*, ktorá je najdlhšou svojho druhu vo svete. Má až 830 kilometrov a spája okolo 150 vinárskych mestečiek a obcí, a všetky sa zapájajú do každoročných osláv. Práve tu môžete nájsť najdlhšiu súvislú vinársku ulicu v celom Dolnom Rakúsku. Lemujú ho domčeku bez komínov a obytných priestorov. Majú len vchod do pivnice a v hornej časti sa sedí a ochutnávajú sa vína. To však nie je ani zďaleka posledná atrakcia spojená s vínom. Každý rok sa tu odohráva niekoľkotýždňová oslava nazývaná Vínná jeseň. Návštevníkov čaká hudba, jedinečné víno a kulinárske špeciality rovnako ako aj prvotriedny kultúrny program. Táto najväčšia vínná slávnosť trvá približne 100 dní. Za túto dobu prebehne v celej krajine Dolné Rakúsko približne osemsto vinárskych slávností. Všetky sú predovšetkým o víne a o všetkom, čo s ním súvisí. Na týchto podujatiach návštevníci môžu spoznať víno tak zblízka, ako predtým mohli len tí, ktorí ho s láskou pestujú. Pôžitkári určite ocenia výletnú plavbu po Dunaji pozdĺž viničov. Počas cesty hostia popíjajú odrodu vína vypestovanú v úseku, ktorým sa práve plavia. Na poznávaciu cestu vinicami sa môžete vybrať aj na bicykli. Milovníkov kultúry potešia vínne pivničky, ktoré organizujú koncerty, vernisáže aj literárne čítania.

Počas dolnorakúskej Vínnej jesene sa oslavuje aj deň svätého Leopolda, zakladateľa nádherného benediktínskeho kláštora Melk, známeho vďaka románu Umberta Ecca - Meno ruže. Je to 11. novembra a podľa tradície sa v tento deň návštevníci šmýkajú po tristoročnom sude, ktorý má až 56 tisíc litrov a je vysoký takmer 4 metre. Legenda sľubuje, že ak si pri šmyknutí niečo budete priať, splní sa to (Poláková, 2009).

1.4.2 Využívanie napoleonskej tradície

Spomienka na posledný let orla (Francúzsko) - návrat cisára z ostrova Elba.

1. Marca roku 1815 včasnou rannou hodinou spúšťa kotvy pri francúzskom pobreží briga „Inconstant“ (Nepokojný), v sprievode ďalších šiestich lodí. Je to návrat cisára Napoleona Bonaparta z ostrova Elba. Sprievod tvorí malá armáda najvernejších vojakov jeho osobnej gardy. Začiatok poslednej kapitoly jeho oslňujúcej kariéry, ktorá po sto dňoch dohasne pri Waterloo. Posledné vzopnutie kontroverzného génia, ktorý bez jediného výstrelu získal nakrátko znovu svoj trón.

Ak sa zúčastnite tejto akcie organizovanej Európskou napoleonistickou spoločnosťou, v daný termín odchádzate do minulosti. Späť o dvesto rokov a musíte sa podriaďovať dobe, v ktorej ste sa ocitli. V plnej zbroji nastupujete na prehliadku pred tribúny. Najskôr defilujú francúzske vojenské oddiely. Za nimi sa predvádzajú rakúske. Za neustáleho bubnovania a hlasných povelov zaujmete na pláži bojové postavenie proti Francúzom. Bojovú ukážku začínajú delostrelci. Napokon prebehne simulovaný boj muža proti mužovi. Ide o ilustráciu ako vyzerala taktika boja v napoleonských časoch (Daubner, 2004).

1.4.3 Stellenbosch Wine Festival 2009

Stellenbosch, od Kapského mesta vzdialený iba 40 kilometrov, je najznámejším a súčasne najkrajším vinohradníckym regiónom v Južnej Afrike. V roku 2002 tvorili jeho vína 6,5% celkovej produkcie vín Juhoafrickej republiky. A tu sa konal tento rok v poradí už ôsmy ročník populárneho festivalu vín Stellenbosch Wine Festival, ktorý poukazoval na prezentovanie tradícií vinárstva, spojené s ochutnávkou vín. V rámci festivalu sa konalo množstvo sprievodných podujatí. K jedným z najzaujímavejších patrila aj „Clover Demo Kitchen“, takzvaná demonštračná kuchyňa. Išlo o snúbenie jedla a vína. Šéfkuchár so svojim tímom priamo pred očami návštevníkov kreoval tradičné delikatesy miestnej gastronómie a spájal ich s lokálnymi vínami. Pod záštitou vinárskej akadémie (The Cape Wine Academy) prebiehali tiež informatívne workshopy ma témy ako napr. „Ohňostroj ružových vín“ alebo „Chablis – pre nás známa odroda“. Dozvedieť sa niečo nové o tradíciách vinárstva v tejto oblasti, a taktiež vychutnať si pohár toho najlepšieho, čo juhoafrický najväčší regionálny festival pripravil si prišlo vyše 13500 nadšencov a milovníkov vína (Zalová, 2009).

1.4.4 Cesty duchov

Mystický cestovný ruch sa intenzívne rozvinul napr. v Škótsku, zásluhou spisovateľa W. Scotta. Scottove divadelné hry predstavujú historický fenomén, kde rebeluje proti suchej prozaickej prirodzenosti meštianskej spoločnosti na začiatku 19. storočia. Scott sa snažil oživiť obraz stredovekého Škótska ako krajiny hrdinských skutkov a spirituality. Spopularizoval svoju fikciu Škótska s duchmi nie preto, že by veril v ich existenciu, ale preto, že túžil vytvoriť živé národné tradície. Vplyv duchov zo škótskej minulosti sa prejavil aj na cestovnom ruchu v tejto krajine. Strašidelný vplyv duchov sa pretransformoval na zábavu pre turistov. Duchovia sa stali lákadlom pre návštevu historických pamiatok. Osobitnou atrakciou sú najmä „ghost walks“- cesty duchov, ktoré majú rôznu podobu. Na týchto cestách predstavujú najatí herci známych fenoménov a ich úlohou je udržiavať zábavný, vzrušujúci alebo desivý podtón celej akcie. Inou formou „cesty duchov“ je sprevádzanie turistov samotným sirom W. Scottom, ktorý odhaľuje tajomstvá duchov a pojednáva o bohatej a farebnej minulosti Škótska. Súčasťou atrakcií je výklad plný hrôzy, mučenia a trestov. Napríklad príbeh o edinburskej uličke, ktorá bola celá zamurovaná, pričom tam nechali ľudí nakazených morom, aby zomreli od hladu (Inglis, Holmes, 2003).

2 Ciel' práce

Hlavným cieľom bakalárskej práce je analyzovať využitie tradícií v rozvoji cestovného ruchu na území regiónu Orava.

Parciálne ciele:

- identifikovať tradície a ich využitie vo vybranom regióne,
- zhodnotiť význam tradícií v cestovnom ruchu,
- analyzovať súčasný stav rozvoja doposiaľ existujúcich prejavov tradičnej ľudovej kultúry a ich odovzdávanie nasledujúcim generáciám,
- poukázať na význam podpory rozvoja tradícií, tradičných hodnôt,
- formulovať návrhy, ktoré by mohli prispieť k vytvoreniu nových možností využitia tradícií v rozvoji cestovného ruchu v danom regióne.

3 Metodika práce

Pracovný postup pri spracovaní bakalárskej práce:

Práca je rozčlenená na teoretickú a praktickú časť. V teoretickej časti vymedzujeme základné pojmy ako tradícia, tradičná kultúra a klasifikujeme typy tradícií. Spracovaná teoretická časť je východiskom pre praktickú časť práce. V praktickej časti vytyčujeme cieľ práce, analyzujeme potenciál tradícií v regióne Orava a formulujeme návrhy.

Postup pri vypracovaní predkladanej bakalárskej práce možno rozdeliť do niekoľkých krokov:

- **štúdium odbornej knižnej literatúry a elektronických zdrojov,**
- **výber územia pre analýzu** – Oravský región. Orava disponuje bohatým kultúrnym a duchovným potenciálom, ktorý je potrebné rozvíjať, a najmä zviditeľniť jeho hodnotu,
- **analýza súčasného stavu využívania tradícií vo vybranom regióne,**
- **formulovanie návrhov pre ďalšie využitie tradícií.**

Objektom analýzy je územie Oravského regiónu (obr. 1). Tento región je situovaný v severozápadnej časti Slovenska. Rozlohou 1 661 štvorcových kilometrov patrí administratívne do Žilinského samosprávneho kraja a tvoria ho okresy Dolný Kubín, Námestovo a Tvrdošín. Počet obyvateľov regiónu v súčasnosti prekračuje počet 133700. V katastri obce Oravská Polhora je lokalizovaný najsevernejší bod Slovenskej republiky.

V bakalárskej práci sme využili teoretické a praktické metódy. Z teoretických metód ako analýza, syntéza, indukcia, dedukcia, komparácia, nasledovné: analýzu pri zisťovaní využívania folklórnych a remeselníckych tradícií, pri analýze tradičnej architektúry a tradícií

Obr. 1 Mapa Oravy

Zdroj: Termálne kúpalisko Oravice, 2008

pltníctva na Orave. Pomocou syntézy sme pospájali jednotlivé časti, týkajúce sa potenciálu Oravského regiónu, a následne sme ich v závere komplexne zhodnotili ako jeden celok. Na základe získaných poznatkov sme pomocou indukcie, vyvodili všeobecné závery. Z praktických metód sme použili metódu riadeného rozhovoru s riaditeľom Oravského kultúrneho strediska a k potrebným informáciám sme sa dopracovali aj prostredníctvom terénneho výskumu v Múzeu oravskej dediny v Zuberici - Brestová, ktorý zahŕňal pozorovanie a fotodokumentáciu.

4 Výsledky práce

4.1 Všeobecná charakteristika Oravského regiónu

Svet má veľa krás, ale Orava je len jedna, pomyslí si v duchu ne jeden milovník prírody a návštevník tohto najsevernejšieho kúta Slovenska. Skutočne prekrásny je pohľad na panorámu zasnežených končiarov Západných Tatier, na básnikmi ospevované lesy Oravských Beskýd, na vrcholy Pilska a Babej hory, a taktiež neopakovateľným čarom a pestrosťou života pútajú roháčske bystriny, podhorské potoky a malebné zákutia rieky Oravy (Huba, 2000). Je to jedna z najpôvabnejších a najrázovitejších oblastí na severe Slovenska. Len drsná krása prírody a svojský, dobrosrdečný, pracovitý a skromný ľud v minulosti tvorili jej bohatstvo. Krása Oravy naplňuje ľudí pokorou, ale aj hrdosťou, ktorá povznáša ducha oravských ľudí, aby svojou prácou, mozoľmi uspeli k ďalšiemu zveľadeniu svojho kraja, k ďalšiemu kroku do zajtrajška.

Ani v najhorších chvíľach Orava nestratila svoje čaro. Ľudia, ktorí sa tu rodili a žili, vychádzali vždy z podmienok, aké im tento krásny, ale drsný kus zeme uštedril. Bieda a tvrdá robota ich naučila trpieť. Anton Bernolák, Pavol Országh- Hviezdoslav, Martin Kukučín či Ladislav Nadáši- Jégé, Milo Urban a iní., to boli synovia Oravy, ktorí svojím dielom presiahli rámec Oravy a natrvalo zostanú medzi klenotmi kultúrneho dedičstva národa (Huba, Mikuláš, 1985). Orava je región nesmierne bohatý na množstvo podôb tanečnej a piesňovej kultúry. Na pomerne malom území tu koexistujú folklórne nárečia viacerých historických vrstiev a migračných prúdov (Ganobčíková, 2007).

Orava je geografický a historický kraj v strednej Európe v povodí rieky Oravy. Hraničí s Podhalím, Liptovom, Malou Fatrou, Kysucami, Živieckymi Beskydami, Podhaľanským pásmom a západnou časťou Tatier. Celá Orava sa delí na štyri časti: Čierna Orava, Biela Orava, Horná a Dolná Orava. Najjužnejším okrajom Oravy je dedinka Kral'ovany nachádzajúca sa na mieste, kde rieka Orava ústi do Váhu. Hlavná rieka regiónu Orava vyteká z priehradného jazera nazývaného Oravským morom. Táto rieka je osou kraja a plynie úzkou dolinou trochu sa rozširujúcou v strednej časti Dolného Kubína. Povrch regiónu je zväčša hornatý (Omylak, 2007). Rieka Orava má dĺžku 112 km a vlieva sa do Váhu. Tvorí ju vody Bielej a Čiernej Oravy a mnohých prítokov.

4.1.1 Prírodný a klimatický potenciál Oravského regiónu

Z prírodných dominánt Orave kraľujú Západné Tatry. Nachádza sa tu veľká rozvetvená Roháčska, krajinársky prítlačlivá Bobrovecká a Juráňova dolina. Ďalšie významné pohoria sú Západné Tatry, Chočské vrchy a Oravské Beskydy.

Každý milovník prírody si na Orave nájde to svoje. Hoci na minerálne vody je Orava v porovnaní s inými regiónmi Slovenska pomerne chudobná, vyviera tu niekoľko termálnych prameňov. Najvýznamnejší a na Slovensku jeden z najvýdatnejších zdrojov geotermálnej energie je prameň v Oraviciach s teplotou vody 54 °C a výdatnosťou 120 l/s. Orava je zaujímavým regiónom aj z hľadiska počasia. V rámci jeho predpovedí sa často ozýva konštatovanie, že „najchladnejšie počasie možno očakávať na Orave“. Táto predpoveď vystihuje klimatickú realitu, že Orava patrí k najchladnejším oblastiam na Slovensku. Väčšia časť jej územia patrí do chladnej klimatickej oblasti a len dolina rieky Orava zasahuje do mierne teplej oblasti.

Typickým znakom podnebia Oravy je kontinentálny charakter s veľkými rozdielmi medzi teplotami v januári a v júli. Hoci územie Oravy je pomerne členité, rozdiely teplôt nie sú také výrazné. Súvisí to s častým výskytom teplotných inverzií, počas ktorých ťažší studený vzduch klesá na dná kotlín a dolín a spôsobuje vznik hmlistého mrazivého počasia (napr. Oravská Lesná patrí medzi najchladnejšie miesta na Slovensku s nameranými teplotnými extrémami až – 40 °C).

Orava patrí aj k floristicky bohatým a pestrým územiám. Najväčšou pozoruhodnosťou tejto kategórie sú rašeliniská. Špecifické geologické a klimatické pomery severnej Oravy podmienili vznik rašelinísk, tzv. oravských borov. Jedinečné prírodné hodnoty Oravy boli dôvodom vyhlásenia jednej chránenej krajinej oblasti a viacerých maloplošných chránených území (národné prírodné rezervácie a prírodné rezervácie). Chránená krajinná oblasť Horná Orava vznikla v roku 1978 na ploche 700 km² s cieľom ochrániť človekom málo pozmenenú prírodu oravskej krajiny. Na juhovýchode zasahuje na územie Oravy Tatranský národný park a na juhozápade Národný park Malá Fatra (Kollár, 2005).

4.1.2 Kultúrno – historický potenciál Oravského regiónu

Orava sa územne člení na tri okresy, ale kultúrne by sa dala rozčleniť na: *Hornú Oravu* – severnú, ktorú reprezentujú bilingválne goralské obce. V nich je doposiaľ najviac uchovaná a prezentovaná svojrázna kultúrna identita, *Bielu* a *Dolnú*.

Administratívnym centrom Hornej Oravy je okresné mesto Tvrdošín. Pýchou Tvrdošína a najstaršou zachovanou stavebnou pamiatkou je gotický rímsko – katolícky Kostol Všetkých svätých. Jeho dominantou je barokový oltár zo 17. storočia s obrazom Všetkých svätých. Je zapísaný do zoznamu európskeho kultúrneho dedičstva UNESCO. Cieľom mnohých návštevníkov mesta je Galéria Márie Medveckej. Neďaleko obce Zuberec, na poľane Brestová sa nachádza jedinečný skanzen – Múzeum oravskej dediny. Jeho stredom preteká Studený potok, na brehoch ktorého je na ploche cca 20 hektárov postavená dedina – súbor charakteristických ľudových stavieb z jednotlivých oravských regiónov. Návštevník tu nájde obytné a hospodárske stavby, sakrálne stavby (drevený kostol, zvonica), objekty oravských remeselníkov (plátennícky dom, valašský mlyn a pílu, vyhňu, hrnčiarsku pec, atď.). Múzeum je architektonicky rozdelený na: Dolnooravský rínok, Mlynica, Zamagurská ulica, Goralské lazy (charakterizujú najchudobnejšiu časť Oravy).

Turistickým centrom Bielej Oravy je okresné mesto Námestovo. V minulosti námestovské trhy a jarmoky patrili k najnavštevovanejším na Orave a preslávili sa najmä predajom remeselných výrobkov námestovských plátenníkov, garbiarov, kožušníkov a remenárov. Dôležitým rekreačným centrom Bielej Oravy je vodná nádrž Orava, ktorá podmienila výstavbu ubytovacích, stravovacích zariadení a ďalších služieb cestovného ruchu. Ďalším obľúbeným návštevným miestom je prírodná pamiatka Slanický ostrov, na ktorom sa nachádza Kostol Povýšenia sv. Kríža. Barokový inventár kostola je uložený v priestoroch Oravskej galérie, ktorá v objekte umiestnila trvalú expozíciu ľudového umenia. Slovenský národný a obrodenecký život v Námestove pripomínajú pomník a pamätná tabuľa P. O. Hviezdoslava a náhrobok M. Hamuljaka.

Centrom Dolnej Oravy je okresné mesto Dolný Kubín. Najstaršou kultúrnou a historickou pamiatkou mesta je rímskokatolícky Kostol sv. Kataríny s gotickým múrom a vežou zo 14. storočia. Základnou urbanistickou stredovekou pamiatkou je Hviezdoslavovo námestie, ktorého dominantu tvorí Župný dom (v súčasnosti v tejto budove sídli Oravská galéria so stálymi expozíciami starého umenia, ľudového umenia a moderného umenia viažuceho sa k Orave). V hornej časti Hviezdoslavovho námestia sa nachádza Hviezdoslavovo. Jedna z najväčších turistických atrakcií je Oravský hrad (v prílohe A), ktorý na Oravu láka každoročne tisíce návštevníkov (Kollár, 2003).

Je veľmi dôležité, aby návštevníci Oravského hradu nahľadeli na tento skvost len ako na atraktívnu muzeálnu raritu, ale aby v ňom a cez neho videli život a ráz celého jedinečne uzavretého, svojského územného celku Oravy. Oravský hrad naplní obdivom

každého, a to vďaka jeho prekvapujúcej zachovalosti a unikátnej konzervovanosti všetkých etáp stavebného vývoja, a potom aj strhujúcim pohľadom na stavbu, týčiacu sa na brale až 112 metrov nad hladinou Oravy. Hrad už nepatrí svojím pánom, patrí ľudu spod neho, patrí taktiež celej Orave a celej našej vlasti. Nie je to iba symbol, ale aj kus živej, názornej histórie, stelesnenej a skoncentrovanej na tomto brale z jurského vápenca (Križanová, 1963). Možno predpokladať, že ho začali budovať po tatárskom vpáde roku 1241. Oravský hrad v dnešnej podobe zahrňuje v sebe celý komplex budov, ktoré podľa výškovej polohy a umiestnenia nazývame horný, stredný a dolný hrad. Od roku 1370 to bolo administratívne centrum Oravskej župy. Jadro a najstaršie hradné budovy sú v hornom a strednom hrade. Najvyššia časť citadela je na strmom vápencovom skalnatom brale. Strednú časť tvoria stredoveké stavby Korvínovho paláca a paláca Jána z Dubovej. V tomto priestore doplnili po roku 1800 aj ďalšie budovy, najmä Pálffyho palác. Dolný zámok tvorí predovšetkým Thurzov palác. Osudným pre Oravský zámok bol rok 1800, keď skoro celý vyhorel. Našťastie hneď pokryli hornú a strednú časť Oravského zámku a práve preto zámok patrí najzachovalejšie na Slovensku (Huba, 2000). Dnes nám hrad pripomína minulosť, poznačenú najčastejšie rozpínavosťou vplyvných rodov a na druhej strane sú aj svedkami ťažkej práce poddaného ľudu, ktorý neraz s nasadením vlastného života ho staval so svedomitosťou robotníkov a roľníkov. V súčasnosti je i nevyvrátiteľným dôkazom sily ľudu, ktorý vedel budovať v tak ťažkých podmienkach, dokázal vybudovať také veľkolepé dielo (Hajduch, 1972).

4.1.3 Folklor a kultúra Oravského regiónu

Určitá uzavretosť regiónu, excentrické umiestnenie, prevaha poľnohospodárskej výroby, ale aj ďalšie vplyvy v pozitívnom slova zmysle zapríčinili, že región je i v súčasnosti bohatý na množstvo prejavov tradičnej i súčasnej kultúry. Doposiaľ sa tu uchovali a podnes sú živé tradičné kultúrne symboly regiónu, najmä oblasť tradičnej ľudovej hmotnej i nehmotnej kultúry. Oravci sú orientovaní prevažne na konzervatívnejšie prejavy kultúry – také, v ktorých sa odráža ich história a identita. Na severnej – goralskej Orave je to najmä hra na gajdy, špecifické tance a bohato zdobené kroje. Na Orave sa nachádza veľa objektov ľudovej a sakrálnej architektúry, datovaných od 15. storočia. Takými sú artikulórne drevené kostolíky v Leštínach, Istebnom či Tvrdošíne. Najviac objektov ľudovej architektúry je umiestnených v Múzeu

oravskej dediny – skanzene v Zuberici. Ten predstavuje obraz o živote a bývaní Oravcov v minulosti (príloha B). Ľudové múzeá s architektúrou sa nachádzajú i v Podbieli a v Srňacom. Architektonickú dominantu však tvorí Oravský hrad. Tradičná a súčasná výtvarná tvorba je prezentovaná v Oravskej galérii v Dolnom Kubíne, v galérii Márie Medveckej v Tvrdošíne a tradičné ľudové plastiky sú inštalované na Slanickom ostrove umenia na Oravskej priehrade. V súčasnosti vzniká niekoľko obecných múzeí, ktorých cieľom je prezentovať kultúru minulosti.

Pre Oravu je typický mužský tanec „odzemok“, ženské kolesá, či majestátne goralské tance. Typickými hudobnými nástrojmi oravskej ľudovej hudby sú husle.

Tradičný odev - kroj: sa vyznačuje pestrosťou a nápaditosťou vzoru. Kroje sa vyrábali z ľanového plátna, vlny a kože. Veľmi zaujímavým je „Goralský kroj“, ktorý sa zachoval v obciach Hladovka a Suchá Hora. Pre mužský odev je typický najmä klobúk zdobený mušličkami a orlím alebo jastrabím perom, pre ženský zase pestrofarebná vesta s rastlinnými ornamentmi a pestrá, kvetovaná sukňa. Na krku ženy nosili červené gorálky.

V oblasti tradičnej kultúry je najviac rozvinuté folklórne hnutie. Súbor, ľudové hudby a sólisti sa prezentujú na mnohých festivaloch a prehliadkach. Oravský folklór je živý a temperamentný. V súčasnosti tu pôsobi:

- 20 folklórnych súborov a skupín dospelých, napr. Oravan, Goral,
- 17 detských folklórnych súborov, napr. DFS Pilsko (príloha C), DFS Goral, DFS Skorušina,
- 28 ľudových hudieb detí a dospelých,
- cca 100 muzikantov na ľudové hudobné nástroje (harmoniky, heligónky, husle, píšťalky, zaujímavé sú: gajdy – 5 gajdošov, fujarky – 3 fujaristi,
- spolu sa o ľudový spev, hudbu a tanec aktívne zaujíma cca 1500 obyvateľov.

Z hľadiska zborového spevu je rozšírená najmä cirkevná – prezentovaná pri bohoslužbách, ale i na festivaloch speváckymi zbormi detí, mládeže a dospelých. Na Orave pôsobi viac ako 20 speváckych zborov. Medzi najväčšie festivaly patria: Verím Pane, Spievame Márii v Trstenej, Chváľme piesňou Pána v Novoti, Námestovské hudobné slávnosti. Taktiež divadlo má na Orave bohatú tradíciu, pôsobia tu najmä divadelné súbory ochotníckeho, tradičného divadla – cca 10 súborov, aktívne sú i detské divadelné súbory – 7 súborov. Rozšírený je i umelecký prednes poézie a prózy. Remeselná tvorba a výtvarníctvo je zastúpené niekoľkými dielňami a množstvom drobných domácich výrobcov. Pre ľudových tvorcov sa organizujú jarmoky a výstavné

prezentácie, remeselná tvorba je rozširované medzi deti formou pravidelných workshopov (Žabenský, 2007).

4.1.4 Gastronómia Oravského regiónu

Hlavnými surovinami v kuchyni tu boli v minulosti a vo väčšej alebo menšej miere sú aj dnes zemiaky, kapusta a mliečne produkty, najmä ovčí syr a bryndza. Charakteristickým pokrmom sú halušky s bryndzou, kapustou, škvarkami, zemiakové placky, pečené zemiaky so slaninou a mliekom a kašovité zeleninové polievky. Dnešná ponuka jedál je doplnená najmä o bravčové a baranie mäso na ražni, pirohy s bryndzou, tvarohom, škvarkami, ale aj džemom a ovocím. K známym pochúťkam patrí Oravský špíz, Jánošíkov ražň, Oravské medajlónky a pirohy s bryndzou a škvarkami.

Taktiež sú pre Oravu typické oravské korbáčiky. Vytvoriť a splieť korbáčik z pareného cesta dokážu len šikovné ruky oravských žien, ktoré nenahradí žiaden mechanický stroj. Z ústneho podania sú informácie, že domáca výroba korbáčikov na Orave bola už v druhej polovici 19. storočia, pretože výroba parených syrov určených na predaj, medzi ktoré patril aj tento druh syra, bola v tom období jediným zdrojom príjmov pre miestnych chovateľov oviec a kráv (Nariadenie rady (ES) č. 510, 2006).

4.2 Organizované podujatia cestovného ruchu na Orave

V roku 2010 sa na Orave konajú nasledovné podujatia, ktoré sú zamerané na uchovávanie, prezentáciu a rozširovanie folklórnych, remeselníckych, náboženských a gastronomických tradícií:

- **Trojkráľový večer** (Zuberec) - večerná prehliadka s lampášmi, vianočné a trojkráľové zvyky posedenie pri ľudovej hudbe.
- **Fašiangový večer** (Zuberec) - večerná prehliadka s lampášmi, fašiangové zvyky, posedenie pri ľudovej hudbe.
- **Fašiangy – pochovávanie basy** (Rabča) - zvykoslovný program, ľudová veselica.
- **Dedinské páračky** (Klin).

-
- **Oravské spievanky** - regionálna súťažná prehliadka detského hudobného folklóru v Dome kultúry.
 - **Nižná Oživené remeslá - košíkárstvo** - vzdelávacie podujatie - tvorivá dielňa.
 - **Zahrajme sa ako kedysi** (Zuberec) - prehliadka expozície, kvízy a hry pre deti, ukážky remeselníckej výroby, možnosť práce s hlinou a drevom, folklórny program.
 - **Folklór bez hraníc** (Oravská Lesná) - medzinárodný detský folklórny festival.
 - **Jánske ohne** (Zázrivá) - tradičné zvyky Svätojánskej noci spojené s pálením ohňa a tanečnou zábavou.
 - **Ozveny tradícií** (Zuberec) - predvádzanie remeselného spracovania rôznych materiálov, ukážky práce technických stavieb, folklórny program (príloha D).
 - **Dni obce Oravská Poruba** (Oravská Poruba) - vystúpenia folklórnych súborov a pozvaných hostí.
 - **Podbielanské folklórne slávnosti** (Podbiel) - regionálny folklórny festival.
 - **13. Folklórne slávnosti Dolnej Oravy a tradičný veličiansky jarmok** (Veličná) - folklórny festival a jarmok ľudových remesiel.
 - **10. Bačovské dni** - medzinárodný festival valaskej kultúry, jarmok ľudových remesiel. Súčasťou podujatia sú súťaže o najchutnejšie syry, v práskaní bičom, výstavy, tvorivé dielne i súťaž o najkrajšie kozľa. Atmosféru podôb tradičnej kultúry navodia v základnej škole výstavy a tvorivé dielne na tému spracovania textilu a ovčej vlny. Počas celého programu bude vystupovať mnoho folklórnych súborov (Žabenský, 2009).
 - **20. Folklórne Oravice 2010** (Oravice) - folklórny festival a jarmok ľudových remesiel.
 - **18. Folklórne slávnosti pod Babou horou a Pilskom** (Sihelné) - folklórny festival beskydských goralov s medzinárodnou účasťou.
 - **4. Folklórne slávnosti pod Ostrým vrchom** (Dlhá nad Oravou) - regionálny folklórny festival.
 - **35. Podrohácke folklórne slávnosti** - je to folklórny festival s medzinárodnou účasťou, ktorý je najstarším a najväčším folklórnym podujatím na Orave. Festival sa od roku 1975 realizuje pravidelne začiatkom augusta v prírodnom amfiteátri nad obcou Zuberec a v Múzeu oravskej dediny. Je koncipovaný ako trojdňový medzinárodný folklórny festival, ktorého základ tvorí prezentácia tradičnej ľudovej kultúry. Každoročne sa na ňom predstavuje viac ako tisíc

účinkujúcich zo Slovenska a zo zahraničia. Súčasťou festivalu je viacero sprievodných podujatí, medzi nimi tradičný jarmok ľudových remesiel.

- **Pltnický deň** (Kraľovany) - folklórny program spojený so športovým dňom.
- **Plátenná nedeľa** (Zuberec) - ukážky spracovania ľanu, výrobky plátna a ľudového odevu, folklórne vystúpenia.
- **Vo veselom veselo** (Oravské Veselé) - prehliadka folklórnych súborov, ľudových hudieb, speváckych skupín a ľudových rozprávačov.
- **Gajdovačka 2010** (Oravská Polhora) - 11. medzinárodný gajdošský festival a 9. medzinárodná súťaž mladých gajdošov.
- **Nositelia tradícií** (Dolný Kubín) - Krajská súťažná prehliadka folklórnych skupín.
- **Vianoce na Oravskom hrade** (Oravský Podzámok) – vianočné zvykoslovie, vystúpenia vinšovníkov, vianočná výzdoba v hrade.
- **Festival ľudových remesiel – jarmok** (Dolný Kubín, Zuberec, Trstená).
- **Oravské Vianoce** - scénický program o zvykoch a bohatstve vianočných tradícií.

Zdroj: *Čo sa chystá na Orave v roku 2010 (ca 2010)*

4.3 Remeslá na Orave

Tradícia remeselníctva na Orave je aj v dnešnej dobe bohato zastúpená a svojimi zručnosťami sa môžu pýšiť mnohí obyvatelia Oravy. Na Orave sa zachovávajú a dodnes udržiavajú nižšie uvedené remeslá:

- **hrnčiarstvo a keramikárstvo** - pôvodné oravské vzory sa zachovávajú v dielni Ľubomíra Holímu v Trstenej (príloha E) - charakteristickým znakom trstenskej keramiky je tehlovo červená farba, zdobená bielou hlinkou (príloha F); vzory tvoria prevažne rastlinné motívy, ďalšie dielne a výrobcovia sú v Dolnom Kubíne (Filová, Modelská), Námestove (Žabková), Tvrdošíne (Veselovská, Zacharová, Bedrichová, Belopotocký), spolu približne 14 tvorcov,
- **drevorezba** – množstvo rezbárov, prevládajú námety sakrálne a pracovné, prezentujú sa na výstavách a spoločnom plenéri v Babíne ,

-
- **kamenosochárstvo** – v minulosti rozšírene v Or. Bielom Potoku, snahy o oživenie tradície a usporiadanie stretnutí sochárov,
 - **drotárstvo** – umelecké a úžitkové predmety z drôtu (Smržík – Námestovo),
 - **perníkárstvo** – na Orave je niekoľko výrobcov perníkov (Palková – Horná Lehota, Pirohová – Žaškov, Kováčik – Námestovo, Obrtáčová – Čimhová),
 - **košíkárstvo** (príloha G) – úžitkové i umelecké výrobky z vrbového prútia, korieňkov a lubov – 10 výrobcov,
 - **výroba ľudových hudobných nástrojov** – najmä pastierských – fujarky, píšťalky (Kamenský, Čavoš - Nižná), výroba gájd (F. Skurčák – Or. Polhora),
 - **výšivkárstvo a spracovanie látok** – tradičné vzory a farebnosti, ručné práce žien združených v klube výšivkárov, rozšírená je technika modrotlače a batiky,
 - **tkáčstvo** – výroba nástenných gobelínov (p. Pavolková – Veličná), rozšírená a tradičná je však výroba domácich kobercov, tkaných na krosnách – typická dedina Malatiná,
 - **šúpolie** – spracovanie obalov z plodov kukurice – figurálne, zvieracie motívy, ozdoby (vyrába V. Farská – Or. Jasenica),
 - **sklomaľba** – tradičná technika maľovania na sklo – niekoľko umelcov na Orave, organizujú sa i workshopy pre deti,
 - **amatérski výtvarníci z Oravy** sú združení vo svojom klube, maľujú najmä prírodné motívy, ale i súčasné moderné expresívne umenie – väčšinou ide o učiteľov umeleckých škôl) – cca 20 umelcov,
 - **umeleckí fotografi**, ktorí sporadicky vystavujú, podobne i videoamatéri, pre ktorých sa usporadúvajú súťaže snímok (Žabenský, 2007).

4.4 Tradícia pltníctva na Orave

„*Pltníctvo*“ - dnes romantika, kedysi tvrdé mozole našich starých otcov. Celé stáročia sa plťami dolu Oravou zväžalo hlavne stavebné drevo (na výstavbu Žiliny, Bytče, Hričova, Trenčína i dnešnej Budapešti), ale aj seno, obilie, keramika, plátno, skaly, drevené šindle, hranoly, dosky, ba i rozobraté drevenice. Na pltiach sa prevážal tovar aj z Poľska - olovo, meď ale najmä soľ - v roku 1695 sa jej takto prepravilo až 16 000 ton. Táto tradícia sa dodnes zachováva v podobe vyhlídkovej plavby starootcovskou plťou po rieke Orava (príloha H) popod skalné bralo Oravského hradu

ktorý je už skoro 800 rokov pyšnou dominantou Oravy. Pri plavbe sa Vám naskytnú jedinečné pohľady na Oravský hrad, oravskú prírodu a vrátite sa aspoň na chvíľu do minulosti (Ronecová, Bernát, 2009). Vyhliadková plavba začína v obci Horná Lehota a končí v obci Oravský Podzámok, pričom trvá približne 1 hodinu.

4.5 Tradičná oravská architektúra

Ľudovú architektúru chápeme ako tvorivý prejav človeka, súčasť ľudovej kultúry národa. Je výsledkom umu a tisícročných skúseností prenášaných z generácie na generáciu. Ľudová architektúra regiónu Orava v podobe drevených zrubových domov je veľmi špecifickým a významným prejavom ľudovej tvorby. Bližším pochopením danej problematiky môžeme nadobudnúť určitý prehľad o historických hodnotách ľudového staviteľstva, a tým zabrániť, aby sa jednotlivé objekty nestrácali pre nesprávne zaobchádzanie s nimi, alebo neponechávali vplyvu času. Drevené zrubové domy (príloha CH) predstavujú historické dedičstvo našich predkov, ktoré treba zachovať aj pre ďalšie generácie (Korčušková, Rózová, 2008). Orava bola z hľadiska ľudovej architektúry ešte v polovici 20. storočia najvýraznejšou a najzachovanejšou oblasťou – takmer celá pôsobila ako „živý“ skanzen. Avšak v ostatných desaťročiach aj tu pokročil vývoj, ktorý spôsobil veľký úbytok tradičných stavieb. V minulosti sa oravské dediny okrem civilizačného tlaku menili aj vplyvom požiarov.

Oravskú ľudovú architektúru možno členiť na niekoľko typov. Na rozdiel od jednotnejšieho charakteru ľudových stavieb v južnej panónskej oblasti bola tradičná architektúra na Orave obrazom veľkej zložitosti a rozmanitosti. Staré stredoveké osídlenie sústavne prekryvali vrstvy valašskej kolonizácie. Niektoré dolnooravské domy alebo ich časti majú mnoho spoločného s domami postavenými v iných častiach stredného a severného Slovenska, goralská oblasť má podobné črty s podbeskydskou a podhalianskou architektúrou na druhej strane hranice (Thurzo, 2005). Napriek spoločným charakteristickým znakom je ľudová architektúra Oravy bohatá na pestrosť v tvarovom a dispozičnom riešení, ako aj v použití konštrukčných a dekoratívnych detailov.

Medzi charakteristické prvky oravskej architektúry patria:

- *krytina* - najvhodnejšou a najcharakteristickejšou krytinou používanou pri zrubových drevených domoch v celom regióne Oravy je drevený šindel,

-
- *hálka* – ukončovala hrebeň strechy nad dominantným štítom v tvare zvislého polkužela,
 - *zdobenie štítu* – drevené štíty sa zdôrazňovali drobnými architektonickými prvkami, typickými pre jednotlivé oblasti, napr. obrazce v tvare slnka, v tvare kalicha a pod.,
 - *ozdobný stĺpik* – drevený stĺpik je prvok výzdoby domu umiestnený vo vrchole strechy, odrážal umelecké schopnosti miestnych rezbárov a hrnčiarov,
 - *podmurovka* – predstavovala kamenný základ, na ktorý sa postavila celá hmota dreveného zrubu, bola vyhotovená z kameňov, prevažne okruhliakov, spájaných hlinenou maltou a následne omietnutá a obielená (Korčušková, Rózová, 2008).

Drevené zrubové domy charakteristické pre región Oravy sú dodnes umiestnené v Múzeu oravskej dediny V Brestovej nad Zubercom. A vďaka tomuto skanzenu je možné zachovať tradičnú oravskú architektúru pre ďalšie generácie.

4.6 Tematické produkty cestovného ruchu založené na využití tradícií

K už existujúcim produktom cestovného ruchu na Orave patrí „Syravá cesta“ (časť Horná Orava - gmina Czarny Dunajec) vedie krajinou, kde sa od valaskej kolonizácie v 16. stor. ovčiarska tradícia stále udržiava, kde sa syrové špeciality vyrábajú podľa stáročných receptov, ale i najmodernejšou technológiou. Súčasne sa núka možnosť pozrieť si miesta a objekty slovenského regiónu Horná Orava a poľského regiónu Podhalie a pobudnúť v krásnej prírode niektorých obcí. Návštevu salašov na Syrovej ceste si účastníci môžu zvoliť podľa vlastného itinerára, alebo môžu využiť nižšie uvedený program jednotlivých lokalít, pričom sa odporúča v každej lokalite jednodenný pobyt s poznávaním atrakcií v blízkom okolí.

Program turistického balíčka „Syravá cesta“:

1. zástavka: **Prehliadka Tvrdošínskej mliekarne:** Jej výrobný program sa dnes čoraz viac orientuje na tradičné slovenské špeciality – prírodné a parené oštiepky, polooštiepky, parenice a korbáčiky. Za kvalitné výrobky získala ocenenie, napr. Slovak Gold, či striebornú medailu za Oštiepok na výstave v Berlíne. Oravský oštiepok je najstarším a najobľúbenejším druhom syra, tradične vyrábaným na Slovensku.

2. zástavka: **Gazdovský dvor Peter Jurky:** Majiteľ Peter Jurky vybudoval vo Vasil'ove agroturistické ekologické hospodárstvo s ekologickou produkciou. Pozostáva z poľnohospodárskej výroby, chovu hovädzieho dobytku, ošípaných, oviec a koní. Návštevníci si okrem prehliadky tohto objektu, poznávania vidieckeho hospodárskeho života, si môžu vyskúšať aj niektoré gazdovské činnosti, napr. dojenie oviec. Na vasil'ovskom Gazdovskom dvore vyrábajú ovčí syr, oštiepky a korbáčiky. Účastníci budú ubytovaní v tomto gazdovskom dvore, kde je aj objekt pre turistov s tradičnou drevenou kolibou, kde by sa im podávalo jedlo.

3. zástavka: **Pol'nohospodárske družstvo LČV:** Okrem návštevy samotného objektu družstva, účastníci môžu navštíviť zrubové domy, senníky a sýpky v Čimhovej a Vitanovej. Ubytovanie budú v penzióne Agropodnik Gnida.

4. zástavka: **Salaš na Bachledówke:** Bachledówsky bača bačuje už dvadsať rokov a v košari má 60 oviec. V kolibe vyrába a návštevníkom salaša predáva ovčí syr a oštiepky a ponúka aj žinčicu. Juhozápadne od dediniek pod Bachledówkou leží prihraničná obec Chochołów. Cieľom početných turistov je historicky cenná tradičná podhaľanská architektúra, ktorú UNESCO vyhlásilo za svetové kultúrne dedičstvo. O výtvornom cítení goralov sa účastníci syrovej cesty presvedčia na vlastných očiach a prezrú si prezentáciu umelecko-remeselných výrobkov ako napr. čakanov a zbojníckych nožov, krpcov a goralských opaskov, súkenných kapcov, zbyrcokov (pastierske zvonce).

5. zástavka: **Salaš v Baligówke pri Czarnom Dunajci:** Účastníci si prezrú košiar salaša pod lesom, kde je do 200 oviec. Naobedujú sa v peknej štýlovej goralskej kolibe, na drevených laviciach a môžu na salaši taktiež ochutnať a kúpiť si jemný čerstvý ovčí syr, oštiepky a schuti sa napiť lahodnej žinčice. Kultúrny program si účastníci obohatia prostredníctvom výletu do obce Piekielnik, ktorá priblíži návštevníkom zvláštnosti jej tradičnej architektúry. Ubytovanie je zabezpečené v Drewnianych domkoch góralskich.

6. zástavka: **Salaš v Czorsztyne** (príloha I): Bača Komperda vyháňa ovce za letnou pašou na hole v máji, na konci októbra salaš zatvára, aby čriedu na zimu ustajnil. Tohto roku má v košari 500 oviec. Jeho zrubová koliba je zbudovaná v tradičnom valaskom štýle. Bača vyrába a turistom odpredáva ovčí syr, bryndzu a oštiepky. Potom navštívia

rezerváciu ľudovej architektúry v Debne s dreveným kostolom sv. Michala Archanjela a Skanzen v Kluszkowciach. A pre turistov je atraktívny aj splav na pltiach Prielomom Dunajca. Ubytovaní budú vo Wille Jordanka, ktorá je situovaná v blízkosti skanzenu.

7. zástavka: **Salaš v Oravskom Bielom Potoku:** Majiteľ salaša Jozef Lieskovský býva v Čimhovej. Salaš ožíva zjari, keď je už dobrá paša, a zatvára sa okolo 15. októbra. Produkciu zameriavajú na výrobu mlieka a čerstvého hrudkového ovčieho syra. Okrem čerstvého ovčieho syra možno na salaši kúpiť aj niekoľko druhov údeného syra a ochutnať žinčicu. Účastníci tejto tematickej cesty sa zúčastnia podujatia Dni železiarstva s ukážkou stredovekej tavby. V obci sa udržiava kamenárska tradícia už od 18. storočia.

8. zástavka: **Salaš vo Wróblówke:** Od skorej jari až do októbra je bača Strączek na pasienkoch s ovcami. Na salaši prežil takmer celý život, už od detstva pásol ovce a pomáhal pri výrobe syra. Dnes v košiari má do 400 oviec. Na wróblówskom salaši možno kúpiť ovčí syr a oštiepky, žinčicu ochutnať zdarma. Okrem ochutnávky ovčieho syra, oštiepkov, žinčice, navštívia turisti aj tradičné trhy v Jablonke.

Zdroj: *Vlastné spracovanie podľa Syrová cesta, (ca 2010)*

Vo väzbe na už existujúce tematické produkty cestovného ruchu navrhujeme vytvoriť podobné tematické produkty pre návštevníkov Oravy, ako napr.:

- **Chlebovú cestu** – cieľom tohto produktu cestovného ruchu je oživenie a zachovanie tradície pečenia chleba na Orave. V rámci tejto cesty by si účastníci mohli prezrieť výrobu chleba od zasiatia zrna – žatvy - mlátenia obilia - výrobu múky v mlyne – po samotné pečenie v tradičných kamenných peciach. Celá táto cesta by bola organizovaná a realizovaná v skanzene Zuberec – Brestová, kde by obyvatelia oravského regiónu, oblečení v krojoch v roľníckych domoch, ktoré sú z rôznych oravských dedín, prezentovali výrobu a pečenie chleba, posúchov, oravských „moskoľov”, typických pre jednotlivé dediny. Touto tradíciou, jedinečnosťou a chuťou oravského chleba sa potom návštevníci môžu dohliadať, kde sa oboznámia s výrobou tradičného ovčieho syra - bryndze. Následne by navštívili skanzen v Zuberci, kde by bola prezentovaná výroba

tradičných bryndzových inšpirovať aj vo svojich kuchyniach a tak môžu odovzdávať túto tradíciu aj ďalším generáciám.

- **Bryndzovú cestu** – uvedená tematická cesta je zameraná na prezentáciu výroby a prípravy tradičného oravského jedla - bryndzových halušíek. Počas cesty by sa účastníci zastavili na salaši v Juráňovej halušíek v typických roľníckych domoch. Takto sa návštevníci môžu preniesť do minulosti a môžu nahliadnuť do života našich predkov.
- **Cesta zlatej priadky** – táto tematická cesta by bola ukážkou pradenia ľanu na kolovrátku (príloha J), tkanie plátna, látok a ich predaj na tradičnom oravskom jarmoku. Prvá zastávka tejto cesty by bola na Oravskom hrade, kde je jedna z expozícií zameraná na ukážku kolovrátkov, krosien, oravských krojov. Účastníci by sa dozvedeli niečo o histórii tkáčstva na Orave, a taktiež by sa oboznámili s postupom pri pradení. Na ďalšej zastávke v skanzene v Zuberici by si návštevníci vyskúšali pradenie a tkanie, a tak si môžu preveriť svoje zručnosti v tomto pomerne náročnom remesle. A táto cesta by skončila na Dolnooravskom rínku (príloha K), kde by sa účastníci preniesli do atmosféry tradičného oravského trhu.

Záver

Vo všeobecnej rovine možno tradície chápať ako súbor nehmotných a hmotných prvkov a prejavov tradičnej kultúry, ale aj ako ustálený spôsob správania sa, prevzatý od predchádzajúcich generácií a prameniaci vo viac, či menej vzdialenej minulosti. Takto pochopená tradícia sa stáva hlavným predmetom záujmu etnografie a folkloristiky. V predkladanej bakalárskej práci sme sa venovali problematike tradícií vo vybranom regióne. Práca je rozčlenená na dve časti. Prvá teoretická časť, obsahuje základné pojmy, definície tradícií, jej kategórie, vybrané produkty na báze tradícií v zahraničí. Na vytvorenie najmä teoretickej časti, sme potrebovali získať množstvo zdrojov a informácií o danej problematike. Zozbieranie informácií bolo pomerne náročné vzhľadom na to, že tematika tradícií je dosť špecifická a zdroje sú obmedzené. Informácie sme získali najmä prostredníctvom návštevy Mestskej knižnice v Námestove, Slovenskej poľnohospodárskej knižnice v Nitre, Mestskej knižnice v Ružomberku, návštevou Univerzitnej knižnice univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a vyhľadávaním na internete.

Kľúčovým a podstatným krokom bolo zostavenie cieľov práce. Za hlavný cieľ sme si stanovili analyzovať využitia tradícií v rozvoji cestovného ruchu. Uvedený cieľ sme si rozdelili na identifikáciu tradícií a ich využitie vo vybranom regióne a na analýzu súčasného stavu rozvoja doposiaľ existujúcich prejavov tradičnej kultúry a ich odovzdávanie nasledovným generáciám. Jedným z parciálnych cieľov bolo aj formulovať návrhy, ktoré by mohli prispieť k vytvoreniu nových možností využitia tradícií v regióne, a ktoré sa budú môcť aj skutočne zrealizovať v praxi. Pre hodnotenie tradícií na konkrétnom území sme si zvolili Oravský región.

V praktickej časti sme sa snažili tieto zvolené ciele naplniť. Na základe analýzy tradícií sme dospeli k záverom, že v regióne Orava prevažuje najmä využitie folklórnych tradícií, a to prostredníctvom organizovaných podujatí. K najznámejším podujatiam na Orave môžeme zaradiť Podrohácke folklórne slávnosti - je to festival s medzinárodnou účasťou a je zároveň aj najstarším folklórnym podujatím na Orave. Ďalším medzinárodným festivalom, ktorý sa teší vysokej návštevnosti sú Bačovské dni, kde je prezentácia valaskej kultúry, jarmok ľudových remesiel. A k známym podujatiam na Orave môžeme začleniť aj Folklórne slávnosti pod Babou horou a Pilskom, podujatie Nositelia tradícií, Ozveny tradícií a pod. K ďalším dôležitým tradíciám, ktoré prispievajú k rozvoju cestovného ruchu na Orave patria remeselnícke tradície. Tieto

tradície sú aj v dnešnej dobe bohato zastúpené. V Oravskom regióne sa dodnes zachovávajú nasledovné remeslá: hrnčiarstvo a keramikárstvo, drevorezba, drotárstvo, košíkárstvo, výroba ľudových nástrojov, výšivkárstvo, tkáčstvo a šúpolie. Všetky tieto remeslá využívajú tradičné postupy pri výrobe.

Oživenou tradíciou na Orave je tradícia pltníctva. Návštevníci si môžu vyskúšať vyhliadkovú plavbu starootcovskou plťou po rieke Orava. Veľký prínos pre kultúrny život a spoznávanie tradícií má oravská architektúra. Orava bola z hľadiska ľudovej architektúry ešte do polovice 20. storočia najvýraznejšou a najzachovalejšou oblasťou. Takmer celá pôsobila ako „živý“ skanzen. Dodnes Oravu možno takto vnímať v Múzeu oravskej dediny v Brestovej nad Zubercom.

Na základe analýzy spracovaných tematických produktov sme sa zistili, že v Oravskom regióne existuje doposiaľ iba jeden tematický produkt cestovného ruchu vytvorený na báze tradícií. Ide o Syrovú cestu. Oravský región má však dostatočný potenciál tradícií pre rozvoj cestovného ruchu, a preto v závere praktickej časti práce navrhujeme vytvorenie nových tematických ciest - Chlebovú, Bryndzovú cestu a Cestu zlatej priadky.

Intenzívnejšou propagáciou nevyužitého potenciálu tradícií, prostredníctvom rozšírenej ponuky komplexných produktov cestovného ruchu, organizovaných podujatí, vytvorením zaujímavých propagačných materiálov a ich zverejnením na internete, v cestovných kanceláriách a turistických informačných kanceláriách by mohla vzniknúť možnosť prilákať potenciálnych návštevníkov do regiónu, a tak by sa Orava mohla začleniť k najnavštevovanejším regiónom Slovenska.

Zoznam použitej literatúry

1. *Akcie počas roka*. 2008 [online]. Koval.ws. 2008 [cit. 2010-05-11]. Dostupné na: <<http://www.koval.ws/sk/akcie-pocas-roka.html?mesiac=08>>.
2. BEŇUŠKOVÁ, Zuzana a i. 2005. *Tradičná kultúra regiónov Slovenska*. Bratislava : VEDA Vydavateľstvo Slovenská akadémia vied, 2005. 241 s. ISBN 80-334-0853-0.
3. CABADAJ, Peter. 2008. *Jánošíkové dni - Sprievodca Jánošíkovými dňami* [online] [cit. 2010-03-23]. Dostupné na: <http://www.zilinskyvecernik.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=9010&Itemid=55>.
4. *Čo sa chystá na Orave v roku 2010*. (ca 2010). Orava (ca 2010) [online] [cit. 2010-04-09]. Dostupné na: <http://www.orava.sk/data/co_sa_chysta_2010.pdf>.
5. DAUBNER, Michal. 2004. Spomienka na posledný let orla. In *Globus magazín*, roč. 4, 2004, č. 4, s. 57-59.
6. GREŠ, Ján. 2006. *Vitajte v srdci Slovenska* [online] [cit. 2010-03-02]. Dostupné na: <<http://www.slovenka.sk/index.php?id=blog&no=2189>>.
7. GANOBCÍKOVÁ, Pavla a i. 2007. *Ozveny spod Pilska*. [s. l.] : Občianske združenie Priatelia ľudovej kultúry Oravy, 2007. 56 s. ISBN 978-80-969840-9-1.
8. GÚČIK, Marián. 2005. Tradičná kultúra ako faktor regionálneho rozvoja. In *Tradičná kultúra, turizmus a rozvoj regiónov : zborník z medzinárodnej konferencie 26. a 27. mája 2005 v Terchovej*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2005. s. 11-21. ISBN 80-8050-992-1.
9. HAJDUCH, Ján. 1972. *Slovenské hrady*. Martin : Vydavateľstvo Osveta, 1972. 261 s.
10. HOLMA Ľubomír. 2010. *Trstenská keramika, výroba a predaj tradičnej, okrasnej a úžitkovej keramiky* [online] [cit. 2010-05-11]. Dostupné na: <<http://www.trstenskakeramika.sk/>>.
11. HORVÁTH, Pavel. 1986. K niektorým otázkam historických tradícií na Slovensku. In *Slovenský národopis*, roč. 34, č. 1-2, s. 60-65.
12. HRONSKÝ, Vladimír. 2001. *Vína našich predkov* [online] [cit. 2010-03-02]. Dostupné na: <<http://www.slovinet.sk/hronsky/predkov.html>>.

-
13. HUBA, Peter. 2000. *ORAVA v časoch minulých i prítomných*. Dolný Kubín : Vydavateľstvo Peter HUBA, 2000. 199s. ISBN 80-88803-30-6.
 14. HUBA, Peter - MIKULÁŠ, Milan. 1985. *Premeny Oravy*. Martin : Vydavateľstvo Osveta, 1985. 186 s.
 15. INGLIS, David – HOLMES, Mary. 2003. Highland and other Haunts (Ghosts in Scottish Tourism). In *Annals of Tourism Research* [online], roč. 30, 2003, č. 1. s. 50-63 [cit. 2010-03-23]. Dostupné na:
<http://www.sciencedirect.com/science?_ob=MImg&_imagekey=B6V7Y-47SV18N-4-1&_cdi=5855&_user=3838281&_pii=S0160738302000312&_orig=search&_coverDate=01%2F31%2F2003&_sk=999699998&view=c&wchp=dGLzVzzzSkWb&md5=69d658e3902cd2393a7e024b228bb964&ie=/sdarticle.pdf>.
 16. IVANIČKA, Koloman. 1999. *Slovensko – genius loci*. Bratislava : Eurostav s.r.o., 1999. 158 s. ISBN 80-968183-3-3.
 17. JANKŮ, Jana. 2000. *Na Orave sú na cestovný ruch naštartovaní, rozbeh ešte chýba* [online] [cit. 2010-03-16]. Dostupné na: <<http://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-/cislo-/na-orave-su-na-cestovny-ruch-nastartovani-rozbeh-este-chyba.html>>.
 18. KARPATSKONEMECKÝ SPOLOK na Slovensku. 2008. *Dni nemeckej kultúry – oživenie baníckych tradícií* [online] [cit. 2010-05-12]. Dostupné na: <<http://registerkultury.gov.sk/podujatia/podujatie.php?idpodujatia=11016>>.
 19. KOLLÁR, Daniel. 2003. *SLOVENSKO – putovanie po regiónoch*. Bratislava : Dajama, 2003. 454 s. ISBN 80-88975-56-5.
 20. KOLLÁR, Daniel – LACIKA, Ján - PÍCHOVÁ, Anna. 2004. *Putovanie po Malokarpatskej vínnej ceste* [online] [cit. 2010-02-02]. Dostupné na: <http://www.krasy-slovenska.sk/index.php?a=clanok__393>.
 21. KOLLÁR, Daniel. 2005. *Orava – Príroda* [online] [cit. 2010 03 16]. Dostupné na: <http://www.krasy-slovenska.sk/index.php?a=clanok__213>.
 22. KORČUŠKOVÁ, Lucia – RÓZOVÁ, Zdenka. 2008. Prvky ľudovej architektúry dolnej Oravy. In *Životné prostredie*. Roč. 42, 2008, č. 2, s. 95-99.
 23. KREKOVIČ, Eduard – KREKOVIČKOVÁ, Eva – MANNOVÁ, Elena. 2005. *Mýty naše slovenské*. Bratislava : Academia electronic Press, 2005. 248 s. ISBN 80-88880-61-0.
-

-
24. KRIŽANOVÁ, Eva. 1963. *Oravský hrad a okolie*. Bratislava : SV ČSTV, 1962. 47 s.
25. MADOŠ, Branislav. 2005. *Tokajská vínná cesta - Ľudová kultúra a tradície Tokaja* [online] [cit. 2009-11-29]. Dostupné na: <http://www.muzeumtv.sk/tvc_kultura_tradicie.html>.
26. MALÁ, Emília a i. *Kultúra v každodennom živote*. Bratislava : Vydavateľstvo Obzor, 1982. 184 s.
27. MATEJÍČKOVÁ, Radka. 2006. *Co je vlastně „tradice“?* [online] [cit. 2009-10-14]. Dostupné na: <http://www.ochutnejtemoravu.cz/co_je_vlastne_tradice>.
28. MEDVECKÁ, Mária. 2005. Kultúrny potenciál regiónov, kultúrna turistika a regionálny rozvoj. In *Tradičná kultúra, turizmus a rozvoj regiónov : zborník z medzinárodnej konferencie 26. a 27. mája 2005 v Terchovej*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2005. s. 33-38. ISBN 80-8050-992-1.
29. MLÍCHOVÁ, Martina. 2009. *Starobylé banské mestá* [online] [cit. 2010-03-02]. Dostupné na: <http://www.cestovatel.eu/slovensko/clanok.php?id_country=122>.
30. MUDRÁK, Marcel. 2009. Hudobné podujatia ako motivačný prvok pre účasť na kultúrnom cestovnom ruchu. In *KONTEXTY kultúry a turizmu*, roč. 1, 2009, č. 1, s.19-21.
31. MÚZEUM ORAVSKEJ DEDINY ZUBEREC – BRESTOVÁ. 2007. *Fotogaléria Múzea oravskej dediny – remeslá – košíkárstvo* [online] [cit. 2010-05-12]. Dostupné na: <<http://muzeum.zuberec.sk/index.php?page=6/>>.
32. NARIADENIE RADY (ES) č. 510/2006 týkajúce sa chránených zemepisných označení a chránených označení pôvodu „ORAVSKÝ KORBÁČIK“
33. NIEMEC, Katarzyna. 2002. *Tradycja* [online] [cit. 2009-11-22]. Dostupné na: <<http://gazeta.us.edu.pl/node/215251>>.
34. OMYLAK, Jozef a i. 2007. *Cestami, necestami a chodníkami Oravy*. Námestovo : Štúdio- F, 2007. 173 s. ISBN 978-80-89070-33-6.
35. ORIEŠKA, Ján. 2001. Ku vzťahu kultúry a cestovného ruchu. In *Ekonomická revue*, roč. , 2001, č. 2, s.106-112.
36. PARK, Hyung yu. 2009. Heritage tourism - Emotional Journeys into Nationhood. In *Annals of Tourism Research* [online]. 2009 [cit. 2009-11-04]. Dostupné na: <http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6V7Y-4XJF375-
-

-
- 1&_user=3838281&_coverDate=01%2F31%2F2010&_alid=1265311330&_rdoc=3&_fmt=high&_orig=search&_cdi=5855&_docanchor=&view=c&_ct=718&_acct=C000061504&_version=1&_urlVersion=0&_userid=3838281&md5=778fbf554a0ee470ecb492ad81466f43>.
37. PIVÁČEK, MAREK. 2007. *Krásy Slovenska 4: Múzeum oravskej dediny* [online] [cit. 2010-05-15]. Dostupné na: <<http://pivacek.blog.sme.sk/c/92441/Krasy-Slovenska-4-Muzeum-oravskej-dediny.html>>.
38. *Plte na Orave*. 2010 [online]. Športové centrum Žilina. 2010 [cit. 2010-05-11]. Dostupné na: <<http://www.sportove-centrum.sk/zilina/219/plte-na-orave/>>.
39. POLÁKOVÁ, Andrea. 2009. V Dolnom Rakúsku sa začala Vínna jeseň. In *Cestovateľ*, roč. 15, 2009, č. 9, s. 16-17.
40. *Remeslá a domáca výroba* (ca 2010) [online]. Ústredie ľudovej umeleckej výroby (ca 2010) [cit. 2010-02-20]. Dostupné na: <<http://www.uluv.sk/product/remesla-a-domaca-vyroba-237/>>.
41. RIEGER, Peter. 2008. *Fotogaléria Oravské Veselé* [online] [cit. 2010-05-11]. Dostupné na: <<http://oravskevesele.sk/fotogaleria/displayimage.php?album=15&pos=22>>.
42. RONECOVÁ, Juraj - BERNÁT, Juraj. 2009. *Splav plťou a vodník pod Oravským Hradom* [online] [cit. 2010-04-09]. Dostupné na: <<http://www.tvoravia.sk/clanok/sk/Splav-pltou-a-vodnik-pod-Oravskym-Hradom>>.
43. *Salaš v Czorsztyne*. (ca 2010) [online]. Pekný kraj (ca 2010) [cit. 2010-05-09]. Dostupné na: <http://www.peknykraj.com/image/subjects/image_02/15>.
44. SEDGWICK, Mark. 2004. *Against the modern world: Traditionalism and the secret intellectual history of the twentieth century* [online]. Oxford : Oxford University Press, 2004 [cit. 2009-11-28]. Dostupné na: <http://www.studiesincomparativereligion.com/Public/articles/browse_g.aspx?ID=239>.
45. *Slovenské tradície a folklór*. 2009 [online]. Slovakia Site. 2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na: <<http://www.slovakiasite.com/sk/folklor.php>>.
46. SUPUKA, Ján - VEREŠOVÁ, Martina. 2009. Kultúrna krajina umocnená hodnotami vinohradov. In *Životné prostredie*. Roč. 43, 2009, č. 1, s. 13-17.
47. SVETOMIR, 2008. *Tradycja cz. I* [online]. 2008 [cit. 2009-11-22]. Dostupné na: <<http://svetomir.blox.pl/2008/11/Tradycja-cz-I.html>>.
-

-
48. Syrová cesta. (ca 2010) [online]. Pekný kraj (ca 2010) [cit. 2010-04-09]. Dostupné na: <<http://www.peknykraj.com/subjekty/-/4>>.
49. Termálne kúpalisko Oravice. 2008 [online]. Západné Tatry – Roháče. 2008 [cit. 2010-05-11]. Dostupné na: <<http://www.tatry.bsk.sk/index.php?page=17>>.
50. THURZO, Igor. 2005. Oravský „živý“ skanzen [online] [cit. 2010-04-10]. Dostupné na: <http://www.krasy-slovenska.sk/index.php?a=clanok__219>.
51. Tradícia, tradičná kultúra. 1995. In *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska II*. Bratislava : VEDA, 1995, s. 263. ISBN 80-224-0235-4.
52. Tradícia. 1982. In *Encyklopédia Slovenska*. Zv. 6. Bratislava : VEDA, 1982, s. 101.
53. Tradícia. 1987. In *Malá československá encyklopédia*. Zv. 6. Praha : Academia, 1987, s.261.
54. Tradícia. 1987. In *Malá encyklopédia Slovenska*. Bratislava : VEDA, 1987, s. 554.
55. Tradícia. 2006. In *Ottova encyklopedie nové doby*. Praha : Ottovo nakladatelství, 2006, s. 1197.
56. Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 666 z 8. augusta 2007 k návrhu Koncepcie starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru.
57. Vinohradnícke tradície ako atraktivita cestovného ruchu. 2010 [online]. Malokarpatská vínna cesta. 2010 [cit. 2010-03-11]. Dostupné na: <http://www.mvc.sk/topic.php?lang=sk&topic=articles&id=mvc_3>.
58. *Všeobecný encyklopedický slovník S-Ž*. 2002. Praha : OTTOVO nakladatel'stvo, 2002, s. 591.
59. WILLMS, Joachim. 2009 *Traditions and Transformations: Tourism, Heritage and Cultural Change in the Middle East and North Africa Region* [online]. 2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na:<<http://www.tourism-futures.org/content/view/2073/53/>>.
60. ZALOVÁ, Adriana. 2009. Stellenbosch Wine Festival. In *Vinič a víno*, roč. 9, 2009, č. 5, s. 173.
61. ZELENKA, Josef. - PÁSKOVÁ, Martina. [s.a.]. *Vlivy cestovního ruchu na přírodní a socio-kulturní prostředí. SWOT analýza. Masový a individuální cestovní ruch* [online] [cit. 2010-03-22]. Dostupné na: <http://ucr.uhk.cz/documents/Vlivy_CR_na_prirodni_socio_kulturni_prostredi_Uvod/text/vlivytext.pdf>.
-

-
62. ZUSKINOVÁ, Iveta. 2005. Múzeum v prírode ako významný prvok zachovania regionálnej kultúry a jeho význam pre rozvoj cestovného ruchu. In *Tradičná kultúra, turizmus a rozvoj regiónov : zborník z medzinárodnej konferencie 26. a 27. mája 2005 v Terchovej*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2005. s. 33-38. ISBN 80-8050-992-1.
63. ŽABENSKÝ, Miroslav. 2009. IX. Bačovské dni v Malatinej [online] [cit. 2010-04-09]. Dostupné na: <<http://www.jankohrasko.sk/podujatia/podujatia/2009/jul/ix-bacovske-dni-v-malatinej>>.
64. Žabenský, Miroslav. 2007. Kultúra Oravy [online] [cit. 2010-03-11]. Dostupné na: <<http://osvetadk.sk/index.php?theme=clanokz&typ=stranka&id=147>>.

Prílohy

Príloha A: **Oravský hrad**

Príloha B: **Obraz o živote a bývaní Oravcov v minulosti**

Príloha C: **DFS Pilsko**

Príloha D: **Organizované podujatie v Skanzene Zuberec - Brestová: Ozveny tradícií**

Príloha E: **Prezentácia tradície hrnčiarstva**

Príloha F: **Tradičné hrnčiarske výrobky**

Príloha G: **Tradícia košíkárstva**

Príloha H: **Plavba starootcovskou plťou po rieke Orava**

Príloha CH: **Drevený zrubový dom**

Príloha I: **Salaš v Czorsztyne**

Príloha J: **Pradenie na kolovrátku**

Príloha K: **Dolnooravský rínok**

Príloha A: Oravský hrad

Foto: Mária Gočalová

Príloha B: Obraz o živote a bývaní Oravcov v minulosti

Foto: Mária Gočalová

Príloha C: Detský folklórny súbor Pilsko

Zdroj: Peter Rieger, 2008

Príloha D: Ozveny tradícií

OZVENY TRADÍCIÍ
V MÚZEU ORAVSKEJ DEDINY V ZUBERCI

SCÉNIKÝ PROGRAM
KAŽDÚ STREDU 14:00

SPRACOVANIE LANU A VLNY
VÝROBA ĽUDOVÝCH ODEVOV
HUDEBNÉ NÁSTROJE ORAVY
ORAVSKÉ PIESNE A TANCE

PRÁZDNINOVÉ PROGRAMY V MÚZEU

- ✧ REMESLÁ NA DEDINE každú stredu a nedeľu 11:00 - 16:00 ✧
- ✧ VČELÁRSKE POPOLUDNIE 13. júl ✧
- ✧ OŽIVENÉ REMESLÁ 18. - 20. júl ✧
- ✧ PODROHÁČSKE FOLKLÓRNE SLÁVNOSTI 1. - 3. august ✧
- ✧ ROZLÚČKA S LETOM 31. august ✧

Zdroj: Akcie počas roka, 2008

Zdroj: Holma Lubomír, 2010

Foto: Mária Gočalová

Zdroj: Múzeum oravskej dediny..., 2007

Príloha H: **Tradícia pltníctva**

Zdroj: *Plte na Orave*, 2010

Príloha CH: **Drevený zrubový dom**

Foto: *Mária Gočalová*

Príloha I: **Salaš v Czorszytne**

Zdroj: *Salaš v Czorszytne*, ca 2010

Príloha J: **Pradenie na kolovrátku**

Zdroj: *Piváček, Marek*, 2007

Príloha I: **Dolnooravský rínok**

Zdroj: *Mária Gočalová*